

AIOKRIF

Irodalmi Folyóirat · 2019. nyár
XII. évfolyam 2. szám

Apokrif

”

Prózai dolgozatok

”

Irodalmi folyóirat
megjelenik negyedévente
XII. évfolyam, 2. szám
2019. nyár

Főszerkesztő

Nyerges Gábor Ádám (vers)

Felelős szerkesztő

Fráter Zoltán

Szerkesztők

Murzsa Tímea (próza, Apokrif Online)

Mizsur Dániel (kritika)

veress dani (kép)

B. Kiss Máttyás (Apokrif Online)

Tamás Péter (műfordítás)

Munkatársak

Evellei Kata (korrektúra)

Molnár A. Aliz (tördelés)

Tarcsay Zoltán (címlap/design)

Bali Farkas Péter (szerkesztőségi asszisztens)

Szerkesztőség

1052 Budapest, Vitkovics Mihály u. 7. IV/1

Tel.: (1) 951 8518; (30) 876 1473

apokriflap@gmail.com

<http://www.apokrifonline.hu>

Felelős kiadó

Palimpszeszt Kulturális Alapítvány

Nyomda

Robinco Kft.

Felelős vezető: Kecskeméthy Péter

A folyóirat emblémája Hlatki Dorottya munkája.
Megjelent a Nemzeti Kulturális Alap támogatásával.

Copyright © 2019 Az Apokrif 2019/2. számának
szerzői és szerkesztői

Megjelenik 250 példányban; az egyes példány ára 500 Ft

ISSN 2060-3207

Szépirodalom

- 08 Bereményi Géza**
Magyar Copperfield
(részlet egy önéletírásból)
- 20 Horváth Imre Olivér**
Post
- 21 Nagy Rita**
mintha érezném; épp aznap
- 24 Toroczkay András**
Egy temetés részletei
- 26 Lukács Flóra**
Kék; Falak
- 29 Marie Luise Kaschnitz**
A fekete tó
- 40 Purosz Leonidasz**
Egy bölcsészhallgató mondja; A szimuláns emlékeiből
- 44 Stolcz Ádám**
Nyelv; Isten
- 48 Gerőcs Péter**
Werkfilm
(részlet)
- 55 Nagy Hajnal Csilla**
Első rész

Látószög

- 57 **Mizsur Dániel:** *Gyere velünk, Aléna*
Nagy Hajnal Csilla verseiről
- 60 **veress dani:** *Gyönyörűségig gyűrt absztraktok*
Dobokay Máté kemigramjairól

Látótávolság

- 63 **Navarrai Mészáros Márton:** *Pünkösdi királynő*
(Mécs Anna: Gyerekzár)
- 68 **Nagy Hilda:** *Határszemle*
(Dragomán György: Rendszerújra)
- 73 **Nagy Kinga:** *Komoly irónia*
(Vajna Ádám: Oda)

Illusztrációk

E számunk képanyagát **Dobokay Máté** *Spots* és *Hommage à Simon Hantaï* című kemigramsorozataiból válogattuk.

A címlapon a *Silver on Zinc* sorozat első tétele (2019, cinklap és ezüst, 7 × 4 cm), a hátlapon az azonos szériáról készített werkfotó szerepel.

Dobokay Máté

Spot_025, 2014

kemigram instant filmen, 7,3 × 9,5 cm

Spot_020, 2014
kemigram instant filmen, 7,3 × 9,5 cm

Bereményi Géza

Magyar Copperfield

(részlet egy önéletrészből)

De Ádámka intett, hogy ne dumáljak, mert most jön a java.

– A modern kor kezdetén, a kilencszázhuszas években az író-gépszerelő technikus értelmiséginek számított. A jövő emberének. – Itt a fülemhez hajolt, úgy súgta a nagyszünet ricsajában. – Például Kádár János is az volt. Írógépszerelő. Előtte ő is ide járt elemibe, a Cukorba. Erre a folyosóra, valamelyik osztályba. Mondjuk pont a miénkbe.

– Ide?

Megint kinéztem a folyosóra. Az osztályunk ajtaja kitérve, bent ketten-hárman ökörködtek, egyikük a dobogóról ordított.

A Kádár név éppen akkoriban lett közismert. Rádióból, meg felvonulásokon meg filmhíradókban mondták be, másfelől magánbeszélgetésekben szidták, hogy ő hívta az oroszokat vissza, és csukatja le meg végezteti ki a listára kerülteket. Viccek is voltak Kádárról, meg versikék, mint a sosem élt személyekről, például Arisztidról és Taszilórol. „Egy forint a forró lángos, le van szarva Kádár János.”

– Ne hülyéskedj. A Kádár szerinted? Pont ide járt?

Másnak láttam a kövezetet. A falakat. Mintha azoknak lelkük volna, úgy éreztem, ráadásul valamit érteni is véltem. Ma sem tudnám megmondani, hogy mit. Az iskolánk múzeum lett, és benne még mi is kiállítási tárgyak, Ádámka meg én. Ő pedig még tovább fokozta a hatást.

– Azért pont ide, mert itt laktak az anyjával közel. Ház mesterné volt az anyja, ide csak egy köpésnyire volt a szolgálati lakásuk.

– Hol?

– Itt, a Városház utcában.

– Itt, a Felszabadulás térnél? Ott szoktam felszállni a villamosra, mikor megyek haza mindig.

– Jó, jó, de az ő anyja ide szokott jönni régen a kapuhoz a Cukor utcába, ahol mi kijárunk tanítás után, kérdezzetni, hol van az ő Jánoskája, mikor volt tanításon utoljára, mert a Kádár folyton lógott az iskolából. Snúrozni járt helyette a Károlyi kertbe a vagányokkal a kis Kádár.

Én meg ismertem a Károlyi kertet, meg a vagányokat is, akiket másként jampeceknek hívtak. De Ádámka még tovább tudta emelni a tétet.

– És fogd már fel végre – nyitott újabb távlatot –, hogy ezért van most ez az egész cirkusz.

– Hol?

– Hát itt. Nálunk a suliban, az átszervezés meg a kirúgások. Mert itt most mintaiskolát akarnak csinálni, merthogy a Kádár idejárt. Figyelted, hogy Kislaki rögtön ránk szállt az első órán? Vidékről hozták fel ide, mert megbízható káder ez a Kislaki. Népi káder.

– Énrám is rám szállt. Nem?

– De én el akarok menni a Cukorból, azért pofázok itt neked.

– Esküdjek, hogy senkinek?

– Jó, esküdjél.

– Becsületszavamra. Vagy inkább isten bizony? Akkor isten bizony, hogy senkinek, soha. Elhiszed?

– El. Mostantól nem mondhatod, hogy én nem szóltam neked, Rozner. És mit gondolsz, mért szedték le mind a képeket innen a folyosóról idén? Próbáld meg kitalálni. Itt nemsokára festetés lesz, megmondom előre.

Az első emeleti folyosó fala valóban tele volt mindaddig különböző történelmi festmények reprodukcióival. A magyar történelem évszázadainak neves, szakállas és bajuszos szereplői váltakoztak sorban csatajelenetekkel, várvédő hősökkel meg honfoglalással, de hetedikben év elején már csak a négyszög-

letesen világló nyomok mutatták a helyüket.

És aztán be is vált Gonda Ádámka jóslata, mert még az első, a tavaszi szünetben átfestették a folyosókat, ami nekem véglegesítette az aranszőke osztálytárs történelmi leckéinek a hiteletét. Ezért hát megpróbáltam kitalálni, miért nincsenek már ott azok a régi képek. Meg akarják szüntetni a régi történelmet az új mintaiskolában? Semmi se lesz helyette? Esetleg most kezdődik egy új korszak, és a fal csak várakozik arra?

Ilyen és ehhez hasonló képzelgéseket okoztak nekem Ádámka példabeszédei. Pallai meg csak röhögött rajtam. Őszerinte Kislaki egész egyszerűen egy hülye karrierista, aki örül, hogy lakást kapott a fővárosban, és biztosan magasabb tanári fizetést is.

Ezt akkor mondta Pallai, amikor mutattam neki, hogy mit írt be az intőkönyvembe az új osztályfőnök. Mert az az intő valóban érthetetlen volt, hacsak azt nem igazolta, hogy Kislaki tényleg egy hülye.

Hétfőnként Kislaki tartotta az utolsó órát, ezért ő kísért le minket a kapuhoz, oda, ahol Kádár anyja érdeklődni szokott hajdanában a Jánoskája iránt. Az utolsó kicsöngetés után táskával a kézben, egyensapkával a fejünkön kettesével kellett sorba állni a folyosón, és szabály szerint várni, hogy a tanár indulást vezényeljen. Egyik ilyen alkalommal, míg Kislaki hátul rendezkedett, Ádámka eléim állt be a sorba. Akkor már barátoknak számítottunk. A Gonda család az iskola közelében lakott, néhányszor voltam náluk látogatóban tanítás után. Ádámka a nővérének is bemutatott. Erzsébetnek hívták, és én első látásra beleszerettem abba a nevetős, de mégis komoly lányba. Ezt csak most merem bevallani, mert az is előfordult, hogy sírtam is miatta késő este az ágyamban reszketve, de hangtalanul.

És idősebb Gonda Ádám is szóba állt olykor velem. Sőt egyszer még azt is elmagyarázta, hogy mi a különbség a családilag örökíthető magánvagyon és az úgynevezett országos közkinccsek között egy olyan évszázadok óta megszállt országban, mint

a miénk. Ádámka közben ott ült velünk, és láttam rajta, hogy ő ennek a tudásnak már régóta mind birtokában van, és akkor én vágyódni kezdtem erre az egész családra, nem csak Erzsébetre.

És amikor sorakozónál Ádámka elém állt, Kislaki meg hátul intézkedett, rendezte az osztálytársainkat, én úgy éreztem, ki kéne mutatni a barátságomat. Ugyanis Ádámkának még a tarkója is rokonszenves volt nekem. Szőke és értelmes, mert karcsú az arany pihéssel, ugyanis az egyensapkát ő a homlokára húzva szokta viselni, ami szintén jól állt neki. Pallai ott állt mellette, valamit dumáltak éppen mint padtársak.

És akkor én felemeltem a jobb kezemet. Két ujjamat, a hüvelyket és a középsőt begörbítve, mint egy harapófogót használtam, úgy szorítottam meg, de nem durván, kétszer a tarkó alatti fejbiccenő izmoknál hátulról Ádámka nyakát. Közben azt mondtam a fülébe: „plöm-plöm”. Két szótag, két szorítás. Aztán még kétszer: „plöm-plöm”.

És máris hátra kellett rántanom a fejemet, mert onnan rámcsattant Apuka hangja: „Veszed le a kezedet? Veszed le azonnal?” De nem Apuka, hanem a hasonmása, Kislaki kiáltott rám, és azzal folytatta, hogy azonnal adjam oda neki az intőkönyvemet. Amikor megkapta, ott helyben beleírta töltőtollával az intőt, miszerint: „Sorakozónál társát fojtogatta.” Aláírás: dr. Kislaki Károly o.f. Vagyis osztályfőnök.

És amikor visszaadta, azt is elmagyarázta, hogy az o.f. nem azt jelenti, hogy ez egy osztályfőnöki intő, de könnyedén az lesz belőle, ha holnapig, vagyis a keddi történelemóráig nem íratom alá apámmal és nem mutatom be láttamozva az intőkönyvemet.

Aztán indulást vezényelt. Levonultunk az első emeletről a kapuhoz, ott Kislaki azt kiáltotta, hogy szervusztok, mi meg kórusban, hogy viszontlátásra, tanár úr, majd szétszéledt az osztály.

Még a Cukor utcában voltunk az iskolánk ódon, hatalmas tömbje előtt, amikor Pallai és Ádámka elkérték az intőkönyvemet, és miután elolvasták, Pallai felröhögött, hogy ez a Kislaki

komplett elmebeteg, Ádámka meg azt mondta, mivel ő tájékozottabb volt a helyzetben:

– Szerintem egy meghívó ez az intő. Kislaki azt akarja, hogy az apád megijedjen, és bejöjjön hozzá az iskolába egy megbeszélésre. Kiszimatolta a családot, és meg akarja reformálni. Vagy feljeleneni.

– Ne hallgass rá – mondta Pallai. – Üldözési mániája van a Gondának. Kislaki szimplán egy hülye, és kész.

– Jó, de mit csináljak? – kérdeztem én. – Égessem el? Ha nem íratom alá, Kislaki felfújja nagyobbra. Mert azt akarja, nem? Hogy dagadjon az ügy. Azért ír fojtogatást. Nem?

– Mindenesetre most a faterodnál van a labda – zárta le Pallai. – Kislaki passzolt neki, most várja, hogy a doktor úr mit kezd vele. Lehet, hogy Ádámkának van igaza, és az egész egy provokáció, ez az intő?

De én erősködtem, hogy engem utál a Kislaki, mióta felröhögtem az első óráján. Ádámka viszont azzal nyugtatott, az csak egy nyikkanás volt részemről, és különben is, akkor az ő faterja került éppen Kislaki terítékére.

Ezzel elváltunk. Én mentem tovább a Felszabadulás tér felé egyedül, Ádámka a Szerb utcába az iskola közelébe, Pallai meg Budára, ahol ők laktak. Megálltam, utánuk néztem. Én szerettem ezt a két padtársat. Ahogy ott távolodtak egymás mellett a táskáikkal a sikátorban, a Cukor utcában a sarok felé. Volt ott egy trafik. A tulajdonos neve Balla A. Aladár, ez volt kiírva a cégtáblán az ajtaja mellett, és mindenféle iskolaszereket lehetett venni nála. Ott vált el egymástól a két osztálytársam, egyik jobb felé, a másik balra. Azon tűnődtem, hogy milyen jó nekik, tudják, mi van. Mert az apjuk felvilágosítja őket.

Apuka bezzeg olyan, mint ez a Kislaki. Bennem keresik az osztályellenséget mind a ketten. Apuka édesanyám előző férjét, Vetró Gézát képzeli a helyembe, főként azért utál engem. Kislaki meg népi káder, ami azt jelenti, hogy szegény családból származik, és

azért köt belém, nevez fojtogatónak, mert osztályharcot folytat a reakciós beképzelt úriemberek, vagyis Apuka ellen, aki reakciós, és nem akar részt venni egy új világ építésében, amit most Kislaki Kádárral csinál az oroszok segítségével. Na de itt van ráadásul a nevem, a Rozner, ami az enyém, de mégsem az, de hát ezt Kislakinak minek magyaráznom. A Rozner ugye német név, amelyet többségükben zsidó származásúak viselnek. És Apuka, lévén erdélyi szász eredetű, ezt a nevet akasztotta énrám, amikor örökbe fogadott. És azóta már többen kérdezték tőlem, hogy zsidó vagyok-e, és én azt mondtam erre, hogy nem vagyok az, de a többségen láttam, nem hiszi el. És köztük zsidók is voltak, ugyanis időközben én megtanultam őket az átlagtól nagyjából megkülönböztetni, hogyha lehetett. Egy Lipárdi nevű osztálytársamon például meglátszott, és amikor tagadtam, hogy én zsidó volnék, egy pillanatig elcsodálkozott, majd azt mondta: „Akkor én sem.” És továbbra is kereste a barátságomat, mintha el akarná sajátítani tőlem az asszimiláció trükkjét. Mellém ült, a padtársam lett, és tudomása szerint két zsidóként ültünk a középső padsor ötödik padjában egymás mellett hetedikben, aztán még nyolcadikban is. Rendes fiú volt, később együtt jártunk sportolni az MAFC-ba, mert oda is követte a példámat, én meg vele gyakoroltam, milyen is zsidónak lenni. Megtanultam figyelni, melyik arc változik meg, ha bemutatkozáskor a Rozner nevet hallja, melyik nem, és az embereknek a kilétét egyáltalán. De mi van akkor, ha Kislaki antiszemita? – tűnődtem. Majd elindultam az iskolatászámmal hazafelé.

Vittem haza táskában a fojtogató intőmet. Villamosra szálltam, három megálló, aztán rövid gyaloglás a Népszínház utcáig, azon be és szintén gyalog tovább, és a Nap mozin valamivel túl már csak néhány lépés a 35-ös számú ház. Előtte parkol Apuka mályvaszínű Trabantja. A kapu egyik szárnya nyitva. Mellette a falon fekete tábla arany betűkkel, hogy MED. UNIV. dr. Rozner István fogszakorvos, rendel hétfőn-szerdán-pénteken, telefon: 142-169. Bemegyek a hűvösbe, pedig dehogyis akarnék. A bolto-

zat végénél jobbra nekikezdek a lépcsőknek. És az első fordulónál, igen, az első lépcsőfordulónál, ami akkortól lesz mindmáig emlékhely nekem, ott meg kell állnom.

Mi lenne, ha most fognám magam, és visszafordulnék? Nem mennék fel a második emeletre. Eltávoznék. Seholy sem várnak estig. Addig találnék magamnak valami rejtekhelyet. Hogy hol, az mindegy. Bárhol. Hogy ez még sosem jutott eszembe! Nem baj.

Megyek tovább fel. Nekem ennyi elég. Rövidesen. Mindjárt. Elmegyek innen. Újabb lépcsőforduló, azután megint. És ott van a rácsos ajtó.

Később felnőttként arra vetődtem egyszer, és láttam, hogy véletlenül megint nyitva van annak a háznak, a 35-nek a kapuja. Megint csak az egyik szárny. Bementem. Fel az első lépcsőfordulóig. Ott az emlékhelyen megint elácsorogtam valameddig. És jól tettem, mert jó érzés volt. Akkor az ott nem volt tévedés, hogy én egyensapkában, hülye intővel a nehéz iskolatászkámban megsejtettem felnőtt, mostani magamat, aki már önálló. De miért is volt annyira nehéz az a hatalmas iskolatászkám? Megvan. Mert mindig benne tartottam az összes füzetet és tankönyvet, hátha egyszer nem ebből a házból fogok indulni a Cukor utcába. Avagy neki a világnak. Igen, és még legalább két kedvenc könyvem is benne tartottam mindig. Mennyit is kellett várni az én felszabadulásomig? Négy évet? Vagy ötöt? Négyet. Hol lehet az a táskám? Melyik elhagyott lakásban felejtettem ott? És kitől kaptam?

Visszatérve a fojtogató intő napjához, a második emeleti ajtó rácsos üvege mögött ég a lámpa az előszobában. Apuka végzett már a délelőtti műszakkal a Ganz-MÁVAG gyár fogorvosi rendelőjében, és ma itthon is rendel.

A második emeleten a kulccsal nyitom az ajtót a Kádár-kor kezdetén. A hosszú előszobában köszönök a pácienseknek, jó napot kívánok, ők meg vissza nekem. Székeken ülnek, férfiak meg nők, néhányan újságot olvasnak. A sorukra várnak. Csönd van, bentről most épp nem hallatszik a fűrógép zúgása. Köszö-

nök, és jobbra fordulok. Az előszobából vezető hét ajtó közül most a legközelebbit választom, amelyik a konyhára nyílik. Belépek a konyhába, és akkor ott áll Apuka.

Kijött valamiért, ami már a kezében van, és menne vissza a rendelőjébe. Összenézünk. Orvosi köpenyt visel. Rendel. Nézzük egymást kék szemekkel, nagyon világos az övé, úgy kérdez.

– Hát te? – Pontosan ezt.

A hangja nyugodt, megvető, nem siet, csak lenéz engem. Magasabb, mint én. Régebben, gyerekkoromban azt akarta, hogy bedilizsek tőle, ahogyan ő is bedilizett az egész világtól, de most már fölényes. Fogorvos, az újabb világ kézművese, szükség van őrá. Megfizetik. Nem kapirgálnak a családi múltjában. Elhelyezkedett, nem kell félnie. Neki elég az, ha csak én mutatok alázatot, ő kihúzhatja magát. Már nem sebészorvos, mert időközben szakmát váltott. Szorgalmas esti tanulás árán fogász és szájszész lett, mert az társadalmilag kevésbé veszélyes foglalkozás, nem annyira exponált. Jól keres, divatban van Apuka. Ott áll a konyhában, várja, hogy kinyögjem, mit akarok. A frizúrája sem a régi. Saját borbélyt alkalmaz, aki elegáns választékkal fésüli kétfelé a doktor úr haját. Magánborbély mellé magánrendelőt is engedélyezett neki a megennyhült Kádár-rendszer. Autója is lett ráadásul. És mindez az övé. Még én is, hiszen az ő nevét viselem. Rozner a neve, Trabant az autója, Jugoszláviában nyaral tavaly óta. Most nem fog pofont adni, mert inihüvelygyulladás van.

– Hát te?

Édesanyám nincs itthon. Dolgozik. A BÉPA, vagyis a Budapesti Építőanyagipari KTSZ dolgozója. Az igazgató, Fászkerti elvtárs titkárnője, neki gépel meg gyorsír a végzettsége szerint édesanyám. És kivirult ott. Közkedvelt annál a vállalatnál, tapasztaltam, amikor meglátogattam ott néha. A falakon kitüntető oklevelek voltak bekeretezve az irodákban. És magabiztos is lett édesanyám. Elhatározta, hogy végre összehoz engem Apukával. Bevon a családi életbe. Ezért, bár csak odaköszönt nekem, ami-

kor Apuka nem tartózkodott otthon, olykor meghitt jeleneteket próbált rendezni, amikor hármásban tartózkodtunk a zegzugos lakásban. Előhívott engem valamelyik búvóhelyemről. „Géza, Géza! Gyere csak gyorsan!” – kiabált, én pedig míg az ajtókat nyitogatva feléjük tartottam, éreztem előre, hogy csak újabb szégyen lehet ebből. Nem kéne, hogy édesanyám foglalkozzon velem, a hazug butával, a megvetett sunyival. Szülhetne már Apukának egy csecsemőt, hogy az végre elvonja rólam a házaspár kínos figyelmét. Ha lenne egy saját gyerekük, minden megváltozna, titokban erről ábrándoztam.

És akkoriban egyszer megint kiabált értem édesanyám ujjongó hangon, szegény. És amikor beléptem, eltűzött boldogsággal fogadott. Képzelmem, örömhírt fog most mondani, amitől majd én is boldog leszek.

– Igen?

Megálltam. Apuka mindvégig néma maradt, a fotelben ülve figyelt. Hagyta, hogy mi ketten szerepeljünk. Édesanyám viszont keresztben feküdt a díványon, fejét a falnak támasztotta, az arca pedig sejtelmes volt. Boldog.

– Képzeld, Géza, most kaptuk a hírt, hogy a családunk új taggal fog szaporodni. Mit szólsz hozzá?

Azonnal odarohantam hozzá, és megcsókoltam azzal, hogy jaj, de jó, édesanyám, gratulálok, majd meglátod, milyen jó testvére leszek neki!

Túlzó örömmel, nehogy Apuka kifogásolja a viselkedésemet. De kiderült, hogy ezzel csak tovább rontottam az álságos jelenetet. Mert édesanyám a testem takarásából rémülten oldalra dőlt, hogy a férjére meredjen, majd vissza fel énám és dadogott: „Nem, nem! Azt hitted? Nem. Egy autó. Autónk lesz végre, most kaptuk az értesítést, mehetünk érte, Trabant, mályvaszín, jövő héten vehetjük át, a rendszáma CF2000, ugye örülsz, még sosem volt autónk, Apukának sem, rajta fogunk megtanulni vezetni, és ha nagy leszel, te is, és kirándulunk majd, te is beül-

hetsy majd, Géza, a szomszéd Miklós mondta, mennyire irigyel minket, majd ő tanít vezetni engem is meg Apukát...”

És végül ő, Apuka az, aki megoldja a csomót, amikor odaszól, hogy most már aztán takarodj innen kifelé, Géza, elég volt belőled, és igaza van. Mert mindenkinek jó, hogy elmehettek a búvóhelyemre vissza. Nem kellene ide édesanyám jelenetei, mert Apukának igaza van.

Most is. Ott áll a konyhában. Engem néz.

– Hát te? – kérdezi.

Tudja előre, hogy már megint van valami a fülem mögött. Kínos pofámon is látja.

Mondom neki, intőt kaptam, alá kell íratnom holnapra. Dádogok, ide-oda nézek.

– Mutasd már, látod, hogy tele vagyok beteggel. A székben vár egy hisztis nő beérzéstelenítve. Mutasd már.

Nyitom a táskát, előkapom az intőt, viszi a konyhaasztalhoz, közben elolvassa, hogy én társamat fojtogattam. Mutatóstöltőtollával beleír. És amikor odanyújtja, a szabad kezét felrántja a levegőbe, én hátrarántom a fejemet a készülő pofon elöl, mire ő elégtétellel elmosolyodik. Ínhüvelygyulladásos kezével meg nem ütne, tudnom kellett volna.

– Félted azt a rongy életedet? Mi?

Azzal visszaadja az intőkönyvemet. Elhagyja a konyhát, mert közben szólt a csengő, és az egyik várakozó páciens beengedte az érkezőt. Köszönések hallatszanak be hozzám. Most egyedül vagyok az érzéssel, hogy ezt megúsztam, és vélhetőleg este sem lesz megtorlás. A rengeteg fárasztó páciens jóvóltából még feledésbe is merülhetek, hogyha ügyesen lavírozok a zegzugos lakásban. A szalon lesz az én megfelelő helyem. De előbb felnyitom az intőkönyvet.

A „Sorakozónál társát fojtogatta, dr. Kislaki Károly o.f.” alatt kusza orvosi kézírással ez áll: „Fájó szívvel, dr. Rozner István”.

Visszateszem a táskába az intőkönyvet holnapig.

Dobokay Máté

Spot_018, 2014

kemigram instant film, 7,3 × 9,5 cm

Spot_017, 2014
kemigram instant filmen, 7,3 × 9,5 cm

Horváth Imre Olivér

Post

Csak meglásd, az egész biznisz gyorsan lefolyik majd.
El se hiszed, hogy megtörténik, mégsem kell bizonyíték:
lám, a kabát az enyém, és tőlem nedves az aszfalt.
Rossz látóviszonyokra hivatkozik, megjegyzem, joggal:
bár szívesen tennéd, mégsem pereled be az autóst.
Később még mosolyogsz is: pont a legdrágábbik láda
illene hozzám úgy igazán. Kitolok veled így is,
de, mint a gyászban, besegít a család, a barátok.
Persze, a pap közönyétől majd felfordul a gyomrod,
nem kell részvét sem, csak hagyjanak már békén.

Jótékonykods, mert az ilyesmire mindig is adtál:
rászorulók kapják a ruháim, de a felhalmozott
könyveimet mégis megtartod. Prózai dolgok.
Fogsz úgy körülbelül másfél hónapig inni,
ennyire saccozom, akkor tettél így, mikor egyszer
szétmentünk. Csakhamar új pasi kezd kerülgetni,
jóképű, fiatal. Megijedsz: túl gyorsan akarja,
őt még visszautasítod, pedig nagyon kéne.
Aztán más dolgokkal töltöd a túl sok idődet:
másik munkahely, úszás, nagytakarítás, bármi.

Jön még egy pasi, jópofa, sármos, sok türelemmel,
ővele már találkozgatsz, össze is jöttök végül,
nem horkol, keveset szív, rendet tart a lakásban,
elmosogat, mikor jössz megkapálni felettem a földet.
Bár már én se szeretlek, sírsz, magyarázol a kőnek.

Nagy Rita

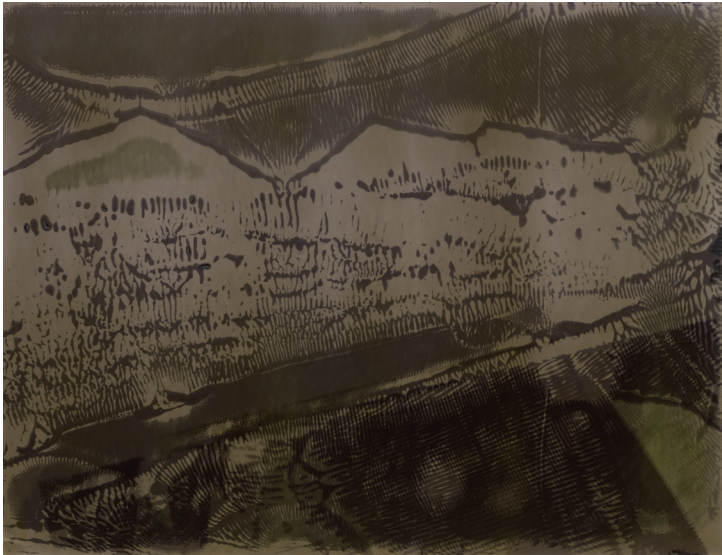
mintha érezném

A kislíúróól jut eszembe, a mozgólépcsőre előttem száll fel,
nem is róla, a dínós nadrágjáról,
hogy nekem is lehetne lassan.
Ő meg én, újratanulhatnánk a dínók neveit,
minden dínós lenne, az ágynemű, a ruhák, a tornazsák.
Bennem tanulná meg, milyen közelről ismerni valakit,
és én lehetnék az első, akit elhagy végérvényesen.
Felszállunk a metróra. Leülök vele szemben.
Elképzelem, hogy rúg. A hasamhoz érek,
úgy teszek, mintha, és végig a várandós nők
fensőbbeséges, boldog tekintetével nézek körbe.
Egy hétig így utazom, kicsit kitolom a hasam,
ráteszem a két kezem, úgy teszek, mintha
érezném, hogy rúg.
Kíérve az aluljáróból nem gyújtani rá,
a gondolatot nem megölni. Ez a legnehezebb.

épp aznap

Az első ház, amire emlékszem. Nyár volt,
és Ausztráliából jöttek hozzánk látogatóba repülővel, autót
béreltek.
Apám sokat mesélt róluk, a gyerekkori barátjáról és annak
családjáról.
Mi egy kis faluban laktunk, az ő repjegyük többbe került, mint
az egész házunk.
Két lányuk volt, az idősebb velem, a kisebb öcsémrel egyidős,

én akkoriban még a nevemet sem tudtam leírni,
az idősebb lány angolul beszélt,
próbáltam kiejteni a szavait, utánozni,
szánalmasan próbálkozva egy olyan nyelven beszélni,
amit közülünk senki sem értett.
De hoztak csomó ausztrál dolgot.
Például apámnak egy pólót, nagyon divatos volt,
könnyed, nyári viselet, mégis rossz anyagú, nem szellőző,
műszálas,
poháralátéteket és egy kengurus hamutálat.
Apámék akkor már évek óta nem dohányoztak, igaz,
apám tíz évvel később újra rágyújtott,
és mindenért a gyerekkori barátját tette felelőssé,
miközben arra a délutánra gondolt,
amikor eljöttek hozzánk a külföldi ajándékokkal,
és megígérték nekünk, hogy elmegyünk másnap a legközelebbi
nagyvárosba,
a mekdönálcba, így mondták, hogy oda elvisznek minket, ezt
ígérték, de azóta se láttuk őket, erre gondolt apám, tíz évvel
később, miközben elnyomta a dekket
a bronz, Ausztrália-feliratos, kengurus hamutálban.
Meg arra, hogy ha tudtunk volna angolul,
ha nem egy omladozó házban laktunk volna,
akkor nálunk is aludhattak volna,
és akkor a szállodába menet, az autópályán
nem hajtanak százhetvennel beléjük, csak mert
a szemközti sávban a sofőr épp aznap tudta meg,
hogy a kisebbik fia rákos.

Dobokay Máté

Spot_011, 2014

kemigram instant filmen, 9,5 × 7,3 cm

Toroczkay András

Egy temetés részletei

Előre kell ülnöm a presbiterek helyére. Nincs mese.
Szeretnénk elkerülni, hogy sértődés legyen a vége.
A templom ugyanolyan hideg, vagy talán még hidegebb,
mint harminc éve. Mint amilyen az elhunyt tekintete.
A pap beszéde semmitmondó – azt mondom rá, hogy szép.
Semmitmondó, de a halottra tényleg igaz. Ő is szép volt.
A pap kissé elhízott. A fényről beszél, majd könnyörtelenül
felsorolja a gyászoló család összes tagját,
még a csecsemőket is. Ezen többen felnevetnek. Viccet
csinálnak egy csecsemő fájdalmából. A zsoldárok
váratlan hajlításai meglepik a gyülekezetet. Aztán
az öregek összekevernek mindenkit mindenkivel.
Részvétem, mondom mindenkinek, akkor is, mikor
értelmetlen, nem akarok részt venni ebben. A templom
előtt az öreg, fekete Mercedes, a halottaskocsi a hegy gyomrából.
A temetőben a temetői menet. Legalább százéves.
A kántor tremolóval a hangjában. Nem ő az első kántor,
akitől hallom ezt. Húsz éve még anyával neveltünk
ennek az elődjén. A mostani elhunyt nem örült neki.
Akkor még élt. Azóta mindenki halott ebben a történetben.
Kétszáz méternek tűnő, lassú sárdagasztás a viharra készülő,
reformátuskék ég alatt. Egy Kosztolányi-novellából menekült
nő mellett férje lépked, elmondja neki, épp mi történik.
A nő a gyógyszerektől negyven éve nem lát ki a fejéből.
Egy év múlva megfullad, a konyhában találják rá.
Mikor köszönök neki, és odanyomom az arcom
a könnyáztatta, élesztőszagú bőrére, nyitva felejtí a száját.
Nem ismer meg. Valaki folyamatosan vesz minket a telefonjával.
Vajon azóta hányszor nézte meg a felvételeket?

Vajon meddig fogja tárolni őket? Talán pár ezer év múlva idegen úrlények kezébe jut. Érteni fogják, vagy csak annyira, mint az elhagyott veranda felé kúszó borostyán a csendet. Aztán valaki persze megsértődik, mert őt kihagyták a gyászoló család felsorolásából. Cserélnék vele, gondolom. Egy testvérpár göröngyöt dob a sírgödörbe.

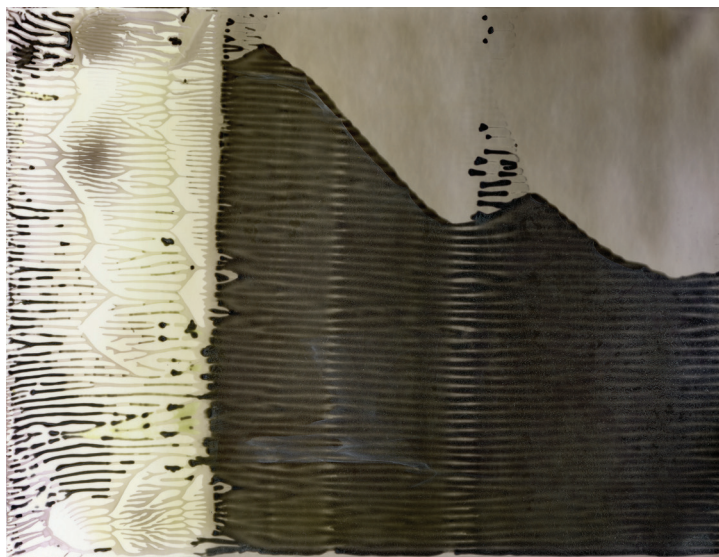
Lukács Flóra

Kék

Súlyát a ruhája takarta el,
légnemű volt, nehéz,
mint sűrű nyári szagok a szélben.
Októberi tengerből nézte
a kövek, a hegyek, a hajók, az emberek
kékben játszó alakjait.
A nap felé úszott,
el akart jutni valahova.
A távolságban a hiány lüktetett,
mint a vér a volt szerelmének bőre alatt,
akin sérülések, vágások nyomai voltak,
nem véreztek, de látszottak a nyílt sebek.
Végig akarta járni a vérnek az útjait,
kitapogatni a testének történetét,
abban akart hinni, hogy fogalmak nélkül is,
hogyan nem kellenek szavak,
nem kellenek nevek.
A csendjeiben kereste a valóságát.
Ugyanazokról a vizekről álmodtak
különböző lakások szobáiban.

Falak

A közelségbe beleszakad az idegenség,
kívül kerülsz a testen,
a másik arc elmosódik,
szétfolyik, részletekké válik.
A keze látja, a lába látja, a medencéje.
Sérüléseket, sebeket ejtenek egymáson,
az elszakadások nyomait őrzi a bőrük.
Vissza akartak találni a saját életükbe,
a szoba levegője olyan sűrű anyaggá vált,
hogy nem voltak képesek kiszakítani
belőle a testüket.
Túlexponált, súlyos képekké váltak,
alig mozduló lényekké
a falak szorításában.

Dobokay Máté

Spot_019, 2014

kemigram instant filmen, 9,5 × 7,3 cm

Marie Luise Kaschnitz

A fekete tó

Néhány nappal ezelőtt olvastam az újságban, hogy az Albanói-tó ezen a nyáron vörösre színeződött, akár a vér. A jelenség, állt a tudósításban, könnyen megmagyarázható egy bizonyos algafaj, nevezetesen a vörös alga tömeges megjelenésével, mely virágzása idején piros színezőanyagot bocsát ki. Persze nem sokat törődtem ezzel a természettudományos magyarázattal. Láttam magam előtt a tavat, ezt a mélyen fekvő, fekete szemet erdős magaslatainak ölelésében, a hegyoldalon fekvő, napos és barátságos településekkel, a kráternyílás nyomasztó búskomorságával, és a világ legegységelműbb dolgának tűnt, hogy vize véresre színeződött, hiszen megint és időtlen idők óta rejtélyes, sőt elátkozott víz volt. Ezen még a pápa sem tudott változtatni, aki nyáron a hegygerincen lakott, persze nem a tóra néző oldalon, hanem a másikon, ahonnan a lankás szőlőültetvényekre látni, a termékeny szántóföldekre, melyeken nagytülkű, fehér marhák és vidám, színesre festett traktorok húzzák az ekét, meg a messzi távolban a fényes tengersávra. Talán az ördög grimasza ez Őszentsége háta mögött? Igen, bizonyára így vélekedtek a tóról, legalábbis a régi időkben, amikor az emberek még kifinomultabb érzékkel ismerték fel egy hely démoniságát, amikor még nem paskolgatták a természetet oly kedélyesen, mint ma, akár egy öreg cirkuszi lovat, mely köreit rója, és amelyen állni és ugrálni és bohóckodni lehet. Valószínűleg nem vesztették volna el a tópart lakói e finom érzéküket, ha nem jöttek volna az idegenek, és nem vezetik félre őket.

Igen, minden bizonnyal az idegenek tehetnek arról, hogy a tó az utóbbi években elvesztette titokzatos arcát. Ha sétálni indultak odafent, Castel Gandolfo tölgyfásorán keresztül, nem az ételekről, az árakról és a szerelemről beszélgettek, ahogyan

illik. Asszonyaiknak és gyermekeiknek azokról a csatákról meséltek, melyeket Róma és Alba Longa között vívtak, aztán értetlenkedő vállvonogatással azt kérdezték: Hát hihető ez? Egy ilyen szép tó... Ha a mi városunktól lenne tizenöt kilométerre, annyi minden lenne körülötte, hétvégi házacskák és fürdőhelyek pirosra meg kékre festett stégekkel, a tóra néző kávéházi teraszok és vendéglők táncparkettel, esténként színes lampionokkal. Eközben pedig a mélyben nyugvó víztükörre pillantottak, melyet egyetlen csónak sem szelt át, és a meredek lejtőkre, melyek poros zöldjét egyetlen fehérre meszelt vidéki ház sem törte meg. Ha pedig éppen felhő takarta el a napot, és jeges fuvallat csapott fel a mélyből, néhány barátságatlan megjegyzést tettek a napsütéses délvidék hamisságáról. A hely démoniságából azonban semmit sem éreztek.

A következő időben a helybeliek is egyre kevesebbet éreztek belőle. Pénzhez jutottak, utak épültek, márpedig ahol ezek a kék aszfaltutak szelték át a szőlős lankákat, a tölgy- és gesztenyeerdőket, ott nem volt többé magány. A városiak, akik vasárnap csapatostul előzönlötték a hegyoldal helységeit, a tóhoz is mind gyakrabban utaztak le, hogy kíváncsian szétnézzenek. Egy helybéli fiatalember kis kunyhót épített, ahol italt mért ki, és a következő évben vállalkozását szerény csónakkölcsönzővel bővítette. Aki a forró nyári napokon csónakázott, fürödni is akart, így egy sor öltözőfülke épült. Mivel csak a sebesség, de mindenekelőtt a motor vidám kattogása idézi elő az igazi életérzést, más járműveket is be kellett szerezni, amolyan vízijárgányokat, tűzpirosakat és rikítóan kékeket, melyekkel aztán a szorosan összesimuló szerelmespárok rótták vad köreiket a fekete vízben. A kényes vendégek hamarosan nem találták kielégítőnek a deszkateraszt a kicsi vasszékekkel, ezért Antonio, ez a frissen házasodott római pincér fogta magát, apósa pénzéből megépítette a Marinótól jókora távolságra fekvő egyetlen házat a tó hosszanti oldalán, és éttermet nyitott

benne. Az odavezető út a kövek és a víz gyakori áradása miatt szinte járhatatlan volt, ami még csábítóbbá tette a merész kirándulók számára, akiket a fiatal gazda virágzó leanderbokrok övezte kicsiny pihenőhelyekkel, árnyékos fák alatti asztalokkal és székekkel várt, s barátságos mosoly kíséretében ízletes étellel kínálta őket. Az egyre nagyobb számban érkező gazdagok egyike-másika csakhamar azt fontolgatta, nyaralót építtet a közelben, és hazafelé megkereste ezzel a polgármestert. Sokan fürdőruhát hoztak magukkal, az étterem előtti kis stégről a fiatalok a vízbe ugráltak, a fogadós által kifüggesztett táblát pedig, mely a tó veszélyes örvényeire figyelmeztetett, egyik nap leszaggatta néhány fiú, és tutajnak használta. Ezzel a hely kísérletiességének utolsó, látható jele is eltűnt, a hívogatóan fehérre meszelt házacska mintegy legyőzte és megszelídítette a tavat, hogy az még barátságossá is vált, a szerelmesek Eldorádójává, akik étkezés után végigballaghattak a keskeny parti ösvényen, s a kíváncsi tekintetek elől a tölgy- és gesztenyefák közé rejtőzhettek. Antonio, a fiatal fogadós volt a virágzó vállalkozás lelke, felesége, Rita barátságosan és vidáman segédkezett, kisfiuk tányérokkal meg evőeszközökkel szaladgált, és parancsokat osztogatott az érkező autóknak. Antonio, jóllehet nem különösebben hitt az egyházban, mostanában gyakran örvendezett, hogy a gyermeknek az Eugenio nevet adta, mivel így hívták Castel Gandolfo előkelő nyári vendégét is, akire most hálával gondolt mint jó szomszédra, gyermeke védőszentjére.

Egyik este, amikor Castel Gandolfo fölött aranyszínű volt az ég, és odafent a hegyoldalon csodás formák rajzolódtak ki a fák fekete árnyaiból, Antonio magához hívta gyermekét, és rámutatott az egyik fára, mely áldást osztó emberi alakra hasonlított. A kis Eugenio, aki éppen akkor lépett a parti ösvény felől a kertbe, engedelmesen mellé is állt, majd felnézett, de aztán jéghideg ujjacskáival megfogta apja kezét, és azt mondta, most ő akar valamit mutatni, és maga után húzta őt arra, ahonnan

jött. Útközben nem beszélt, és egy szóval sem felelt édesapja kérdéseire. Amikor pedig édesanyja utánuk kiáltott erőteljes, fiatal hangján, és a tűzhely melegétől kipirult arccal kihajolt az ablakon, akkor is csak dacosan rázta a fejét, kivágta a kerti kaput, és magával cibálta apját a keskeny ösvény tölgyfacserjéi között. Jobbra a tó terület el, míg balra a hegy húzódtott, a nap már eltűnt, s izgatott morajlással kis hullámok csapódtak a part menti fák gyökereinek; homokos partszakasz errefelé nem volt. Az egyik útkanyarulat mögött két nagyobb gyerek bukkant fel, a kis Eugenio játszópajtásai, vad, megtermett fiúk, akiknek a gazda odakiáltott néhány tréfás szót, de azok nem válaszoltak, nem is ugrottak fel, hanem furcsán mereven, szinte bénultan ülve maradtak a helyükön, azaz a lejtőn, húsz vagy harminc méterre a keskeny ösvény fölött, egy fa nagy, magas gyökere mellett, ahonnan valami fehér világított. Amikor a fogadós meglátta a gyermekek sápadtzöld arcát, és érezte, hogyan reszket fia keze a sajátjában, végre megértette, hogy a gyerekek biztosan találtak valamit, ami megrémítette őket. Megálljt parancsolt a kis Eugenióknak, néhány sietős lépést tett a fa felé, ami valóban hátborzongatót rejtett, mégpedig egy durván a gyökerek közé préselt, meztelen emberi testet, egy fej nélküli testet.

Nem áll szándékomban ennek a mai napig tisztázatlan gyilkosságnak valamennyi részletét elmesélni. Bár az újságok akkortájt hetekig tele voltak mindenféle találgatásokkal, vádaskodásokkal, hamis nyomokkal és valós, de semmiféle eredményre nem vezető információkkal, sok mindenre már nem is emlékszem pontosan. Csak azt tudom, hogy a tóparti vendéglő tulajdonosára igazából soha nem vetült a gyanú árnyéka, tanúként kihallgatták ugyan, de soha nem emeltek vádat ellene, pedig a büntettet a házához nagyon közel követték el. A hozzáértő, szinte szakavatott eljárás, amivel az eltűnt és talán a tó fenekén heverő fejet leválasztották a törzsről, valóságos mészárosremekmű, ami hentesre engedett következtetni, ezért

elsősorban hentéseknek és mészárosoknak voltak a nyomában. A szerencsétlen, csonka test egy fiatal, a várandósság korai szakaszában lévő nő volt. Miután alaposan felülvizsgálták a város valamennyi, időközben eltűnt lányának az esetét, arra jutottak, hogy az áldozat feltehetőleg egy szicíliai cseléd lány, és beidéztek családját a szigetről, hogy azonosítsák a halottat. Amikor a szegény parasztemberek a kezekre és lábakra meredtek, nyilvánvalóvá vált, hogy a fej, a haj, a szemek, az arc, a halánték és a száj mennyit számítanak, sőt hogy tulajdonképpen ezek tesszik ki az embert, most ugyanis ki kellett mondaniuk, amit tudomásul venni viszont nem akartak: igen, ez a mi gyermekünk volt. A szóltan, komor és nem is különösebben csinos teremtés nyilvánvalóan arra használta a szabadnapját, hogy kiránduljon az udvarlójával, és csónakázzanak egyet a tavon. Kenyéradó gazdáinak erről semmit nem szólt. Minden szerelmi viszonytól, sőt még a férfiismeretségektől is tartózkodó nő hírében állt. Nem lehetett biztosan tudni, hogy a pár a kirándulás szörnyű befejezése előtt betért-e még Antonio gazdához, mivel nem csak a fej, hanem a ruhák is hiányoztak. Aznap délután a csónakkölcsönző sok fiatal párnak adott bérbe csónakot, de azok hiánytalanul visszakerültek hozzá. Lehetetlen volt nyomon követnie, hogy valaki kísérettel csónakázott-e ki, és aztán egyedül tért-e vissza; hiszen a másik személy bárhol, például Antonio takaros étterménél is kiszállhatott. Rövid ideig egy katonát, sőt egy tengerészt is emlegettek, de a nyomozás sem a kaszárnyákban, sem a hajókon nem vezetett eredményre. A rendőrség hiábavaló fáradozásai után a halott körüli lárma lassan elcsitult, elcsendesedett a tópart s Antonio étterme is, melyet néhány hétig nem csak a nyomozók és a temérdek riporter, hanem sok kíváncsiskodó is sűrűn felkeresett. Alkalomadtán mások is oda utaztak később, hogy hangot adjanak feltevéseiknek, és nekik is kijusson a borzongásból. De kinek lett volna kedve ezek után a leanderbokrok között békésen álmodozni vagy szerelmes sza-

vakat suttogni, kinek lett volna étvágya sült csirkére ilyen közel az elátkozott fa gyökeréhez, és ki vágyott volna úszni a tóban, melyből bármelyik pillanatban előbukkanhatott a bizonyára már oszladozó, halak tépázta női fej? Ám e viszolygás csak a következő tavasszal jelentkezett. Késő ősszel, amikor rövidebbek lettek a nappalok, és fagyosra fordult a szél, Antonio, akárcsak előző évben, bezárta a fogadót, és családjával a római elővárosba költözött apósáékhoz, akikkel jó viszonyt ápolt. Egész télen a városban dolgozott, és előfordult, hogy a vendéglőkben, ahol felszolgált, az emberek ujjal mutogattak rá, és azt suttogták: „Ez az a fogadós a tóról“, vagy: „Ez az a férfi, aki mindent tud a lefejezett nőről.“ Néha megpróbálták titkon kifaggatni, de nem túl gyakran, a téli hónapok folyamán pedig egyre ritkábban, mivel akkortájt már újabb, szintén felderítetlen gáztettek borzolták a kedélyeket. A kis Eugenio gondtalanul játszadozott, látszólag Antonio felesége, Rita is egészen megfeledkezett a szörnyű esetről, ami nagy megkönnyebbülést jelentett a fogadósnek, aki a világon mindennél jobban szerette feleségét és gyermekét, úgyhogy húsvét közeledtével már előre örült a tavasznak s az étterem újbóli megnyitásának, így már áprilisban kiutazott a tóra, hogy mindent rendbe hozzon és felmérjen. Felesége és gyermeke hamarosan követték. Apósa és anyósa is eltöltöttek ott egy vasárnapot, és most, hogy Antonio bejárta a birtokot apósával, aki megtakarításainak nagy részét a vállalkozásba fektette, bővítésen és javításokon gondolkodtak, különösen a felső emelet kiépítését vették fontolóra néhány új vendégszoba kialakítása céljából. Már több vendég kérte, hadd töltsen a fogadóban az éjszakát, sőt akár hosszabb időt is; különösen a forró nyári hónapokban jelentett volna biztosan jó bevételt. Hamarosan tehát fúrtak, faragtak és kalapáltak, deszkákat és üvegtáblákat hoztak, és Antonio, aki nagy igyekezettel vette ki részét ezekből a munkákból, érezte, ahogyan minden szorongása és aggodalma szertefoszlik. Amikor elkészültek az építkezéssel,

és az üvegesek a frissen gittelt ablakokra festették különös, tekervényes jeleiket, a jó idő is megérkezett, a május a maga hirtelen melegével és örült virágzásával, hétvégenként pedig hangyahad és bogársereg módjára hosszú kocsisorokkal telt meg a campagna. A konyhában és a pincében Antonio gondoskodott mindenről, Rita mellé helybéli lányokat fogadtak fel segítség gyanánt, a kis Eugenio már kora délelőtt a kibővített, frissen leszórt parkolóban rohángált, hogy helyükre terelje az érkező autókat. De nem csak ezekben a korai órákban, a nap további részében sem használta senki a parkolót, a fehér abrosszal terített asztalok üresen álltak.

Többféle magyarázata is volt annak, hogy az étterem látogatottsága ezen az első, szép vasárnapon jócskán hagyott kívánnivalót maga után: az esték még hűvösek voltak, a latin partok tikkasztó napsütését még többre becsülték, mint az árnyékos erdőket és hegyeket. De aztán megváltozott az időjárás, fülledt és hamar nyáriasan forró lett az idő, és még mindig hiába álldogált a parkolóban a kis Eugenio kezében az édesanyja varrta zászlócskával, még mindig üresen álltak az asztalok a kertben, és senki nem akarta kivenni az újonnan épült szobákat.

Augusztusban egyszer ott jártam; étkezés előtt játszottam a kis Eugenióval, és az asztalnál kifaggattam édesanyját, ezt a csinos, gömbölyded asszonyt, aki egy pillanatig sem gondolt arra, hogy kétségbeessen. Mindenről, mondta, csakis a lefejezett nő tehet, és a kis Eugenio, aki kártyavárat épített a mellettünk lévő asztalnál, mint egy vidám gyermekdalt, úgy énekelte, hogy „la de-ca-pi-ta-ta”, majd lerombolta művét. De már nem tart sokáig, folytatta Rita, jövőre már senkinek nem jut az eszébe. Mintha bizakodását rögvest meg is jutalmaznák, abban a pillanatban egy nagy, külföldi autó gördült hangtalanul a ház elé. Milyen takaros, milyen szép, kiáltozták az idegen hölgyek és urak, nyugágyakat hozattak maguknak, és fürdőruhára vetkőztek: már-már olyan volt, mintha mi sem történt volna itt. Csakhogy

Antonio nem tudott bevásárolni úgy, mint azelőtt. A sietve levágott csirkék soványak voltak, és amikor a vendégek távoztak, hallottam, hogy becsmérő megjegyzéseket tesznek az ételre. Ezen a napon már csak két motoros érkezett, egy szerelmespár, egy katona a barátnőjével, fogták egymás kezét, és bátortalanul pislogtak a sötét bokrok felé, melyek mögött a keskeny parti út húzódott. A másik motoros is egyenruhában volt, de ő nem ült le, és nem fogyasztott semmit, hanem rögtön bement a házba, és amikor fizettem, megtudtam, hogy idézést hozott Antoniónak, bírósági idézést.

Az idézés persze még mindig a büntettel állt összefüggésben. De bizonyára nem lehetett többről szó, csak valami apróságról, valami jelentéktelen körülményről, amiről megfeledkeztek. Ezt mondogattam magamnak, amikor megkerülve a tavat Marino felé bandukoltam, ám a tó ezen az estén mégis rettenetesen sivárnak és bánatosnak tűnt. A bánat mintha magából a vízből, a végzetlen mélységből szállt volna fel, de nem elég magasra ahhoz, hogy a friss hegyi szelek megragadhasák és eloszlathasák. Sötét árnyékok borították a tavat körülvevő, meredek partszakaszt, mialatt a lenyugvó nap visszfénye színezte át a szokatlanul fodrozódó vizet. Mint az elmúlt években, egyetlen csónak sem siklott a tavon, s csak messziről, a hegytető fehér teraszai felől hallatszottak vidám hangok és mandolinzene, akár egy másik, boldogabb világból. Barátokkal találkozni mentem fel oda aznap, az együttlét elfeledtette velem Antonio fogadóst meg a családját. Rövidesen visszautaztam hazámba, és csak télen tértem vissza Rómába. De mindjárt az első napokban megtudtam az egyik étteremben, ahol Antonio a téli hónapokban rendszeresen kíségetett, hogy a kis család ezúttal egyáltalán nem költözött be a városba, hanem a tónál maradt, teljesen egyedül.

Amikor azt mondom: egyedül, azt nálunk bizonyára senki nem érti. Hiszen hárman voltak, és ott voltak egymásnak, talán egy idős szolgáló is velük volt, aki esténként körbejárt be-

csukni a zsalukat. Egy déli ember számára azonban ez keserű magány. Mert a valódi élethez hozzátartoznak nagyszülők és szülők, nagynénik és nagybácsik, lány- és fiútestvérek, gyermekeik. Hozzátartozik a piazza a férfibeszélgetésekkel, a bár a szerencsekerékkel meg a politikai vitákkal. A zaj is, a motorzúgás, a hangzavar és az arcok, szenvedélyesek, boldogok, szenvedők. Antoniónak és Ritának nélkülöznie kellett mindezt, ráadásul a szokatlanul rideg, szinte vég nélküli telet is át kellett vészelniük. Többször is nagy hó esett, ami aztán jegesen és piszkosan sokáig megmaradt. Amikor ritkán kisütött a nap, jeges szelek fújtak, és időről időre olvadásnak indult a fekete kása. A belvizek fölött sűrű ködtakaró húzódott, mely különösen a hegyszéleken nem akart felszakadozni. A jégtől megrepedezett, a hegyi patakok hordalékától előntött ösvények járhatatlanná váltak. Hamarosan Antonio háza is elszigetelődött, és a gazda csak azért kelt át a tavon, hogy a legszükségesebbeket beszerezze, ilyenkor úgy bukkant fel az üzletekben, mint aki a túlvilágról érkezett, sietősen és sápadtan. Beteg-e, kérdezték tőle az emberek Marinóban, de nem volt az, egyikőjük sem volt beteg odakint, de a szörnyű időjárás ellenére sem költöztek vissza a városba, nem írtak panaszos leveleket római rokonaiknak és barátaiknak. Antonio és Rita mindenféle javítási munkálatokkal, az erdővel, az állatokkal foglalatostkodtak, esténként pedig írni-olvasni tanították fiukat. Antonio még színes ceruzákat is szerzett gyermekének, és Eugenio több különös irkafirkát is készített, melyek mind valamilyen sellőfélét ábrázoltak, akinek hiányzott a törzse, nyaka pedig átmenet nélkül egy halfarokban folytatódott. Antonio látta ezeket a rajzokat, de nem csinált nagy ügyet belőlük, ahogyan mind gyermeke, mind felesége előtt is derűsnek és kiegyensúlyozottnak mutatkozott ezekben a hetekben. Ám egyik este, mikor szokásához híven még egyszer kiment a ház elé, fegyverét is magához vette, utána eredő kisfiát pedig dühösen visszaküldte a házba. Ez az utolsó nagy hóolvadás ide-

jén történt, egy viharos estén, a tűz pattogott a kemencében, a tó morajlott és sistergett, a fák ágai kardként csapódtak egymáshoz. Így történt, hogy Antonio felesége nem hallotta a kint eldördülő lövést, és amikor jóval később utána szaladt, nevét kiáltozta, kereste, megbotlott a sötétben és elesett; a férje teste volt, amin átesett, az ő hideg tagjai voltak, amiket megragadott és átölelt, az ő vére volt, ami ajkait áztatta.

Utólag az időjárással és Antonio magányával akarták magyarázni az öngyilkosságot. Azt is állították, hogy apósa megtagadott tőle egy újabb kölcsönt, vagy visszakövetelte az előzőt, és hogy a két férfi emiatt került összetűzésbe. Ezenfelül úgy hírllett, a bíróság ugyan nem, de a környékbeliek mind Antoniót gyanúsították a bűntettel kapcsolatban, és minél több idő telt el anélkül, hogy a valódi tettet megtalálták volna, a fogadás annál inkább szívére vette a szóbeszédet. És persze voltak, akik úgy vélték, a gyilkos valóban Antonio volt, és most, lelkiismeretétől gyötörve, vezekelt tetteért.

De mindebből egy szót sem hiszek. Sokkal inkább azt hiszem, technika uralta földünkön és a kies emberi települések között még mindig léteznek helyek, ahol a szellemek uralkodnak. Hiszem, hogy ezeknek a szellemeknek, félreismerteknek és megvetetteknek, áldozat kell – újabb és újabb áldozat, és csak aztán kerülhet minden a helyére. Csak akkor szelhetik a vitorlások újra a nyugodt víztükröt, csak akkor csókolózhatnak a szerelmespárok a leanderbokorban, csak akkor lehetnek az emberek boldogok.

Répa Anita fordítása

Dobokay Máté

Hommage à Simon Hantai, 2019

kemigram, 30 × 40 cm

(fotó: Biró Dávid)

Purosz Leonidasz

Egy bölcsészhallgató mondja

„Egyszer az összes dagadt,
vihogó balfaszt le fogom lőni.
Mészárlást rendezek.
A földszinttől felfelé haladva
bejárom az egyetem összes termét,
és lelövöm, aki zavar.
Mire a rendőrség kiér, az épületben,
mondjuk, huszonhárom halott.
Ezzel csak azt akarom mondani,
hogy gyűlöllek titeket.
A szemforgatást, az affektálást,
a lagymatag kézfogásokat.
Persze a dogmáitokat meg azt is,
hogy nagyon keveset tudtok
az országról, amiben éltek,
de mindez félremagyarázás volna:
nektek amúgy sem hinnék el semmit.
Az igazság nem demokratikus:
töketlen a nyolcvan százalék.
Én néha azt hiszem, hogy erős vagyok,
mint egy sokat látott férfi,
pedig nem sokban különbözöm tőletek.
Miről jutott eszembe az egész? Mindegy.
A béke erejében hiszek,
voltam hippi is tizenhat évesen.
Fegyverem nincs, nem fogok lőni.”

A szimuláns emlékeiből

Félidőben cserét kérek.
Valamit ettem meccs előtt?
Szalámis szendvicset, három órája.
De hát annyit szabad.

Történelmi pillanat:
amatőr csapat a legjobb nyolc között.
Nekünk soha nem volt pénzünk. Köp.
Az ellenfél lóbaszó szerbekkel állt fel.

Bérelt busz és izgatott anyák,
indulás a városháza elől.
A csatárgyereket elkértük a kicsiktől:
ez vagyok én.

Félidőben cserét kérek,
mert ez az ificsapat meccse,
én meg serdülő vagyok.
Ez vagyok én.

Valamit ettem meccs előtt?
És az irigyen méregető cserék.
Hányjam ki, próbáljam meg legalább.
Szükség van a kreatitásomra.

Történelmi pillanat:
amatőr csapat a legjobb négy között.
A győztes gólt egy csere szerezte.
Kívülről futni be kicsiarakáshoz.

Két mondat évekkel később:

1. De végigjátszottam egy félidőt.

2. Akkor, a szünetben

tényleg megpróbáltam hányni.

Dobokay Máté

Hommage à Simon Hantai, 2017

kemigram, 50 × 60 cm

(fotó: Biró Dávid)

Stolcz Ádám

Nyelv

Aki nem anyanyelvű, az hiába is beszél.
Ha megszólal is, hallgat.
Én itt a saját szobám visszhangja lettem.
Az ablakaim szájába szavakat adott a szél,
addig beszéltem a falnak,
hogy a saját falam beszél most már én helyettem.

Téglák képernyőjén
megy át minden, amit mondok.
Mesterségessé tesz, és az élők világából kizár,
szegmensekre bontja fel a hangom, a húsom
összekötött pontok halmaza.
Az anyanyelvemet, azaz engem szinkronizál
a visszhang, az akcentusom.
A jelentés és a forma közötti összefüggés laza.

Hiányzik a nyelvem,
mégis beszélek.
Ezért néha elcsúszik a kép és a hang.
De egyszer ez nem jön helyre, félek,
és akkor nekem kell elmennem.
Ezért zúg egy égő város ritmusára bennem
ez a félrevert harang.

Korábban azt hittem,
hogy van időm még bőven,
amíg elnyelnek a hangok.
De mire észbe kaptam,
a bennem lakó tűz
már rég elért a májig.

Nem hallottam meg időben
a félrevert harangot.
A tűzből álló nyelvek
remegő hangvilláit.

Isten

Azt hittem, hogy isten vagyok,
ez is lett a vesztém.
Akár a húzódkodórúdon,
úgy lógok a kereszten.

A testem, bizony, isteni,
a seggem pedig lédús.
Aki lát, majd büszke lesz rám.
Vagy inkább megáll, és tátog,
ha felismeri,
hogyan bennem maga
Jézus húzódkodik a keresztfán.

Isten vagyok, Isten.

Nekem ezt mondtátok.

Magamat azzal etettem,
hogy erősebb leszek
mindenkinél, lazán.
De hiába voltam széles karban,
amíg egy szív-ér szét nem pattan,
addig a szíj bő.
Erős más karjában lettem csak igazán.
Bár csalni sohasem akartam,
be kellett látnom:
a hús a legjobb táplálékkiegészítő.

Azt hittem, hogy túlnövök majd rajtad,
hogy te leszel az, aki imád.
Neked miért maradtam mindig törpe?
Ma már tudom, hogy
egy torzító tükör a retinád,
és én csak a szemedben nézhetek tükörbe.

Dobokay Máté

Hommage à Simon Hantai, 2019

kemigram, 30 × 40 cm

(fotó: Biró Dávid)

Gerőcs Péter

Werkfilm

(részlet)

Kati rágyújt, és körbenéz.

Követjük a tekintetirányát: a falu házai csöndesek, de a sötét ablakok mögött fejeket lehet felfedezni; az utcákon időnként eltekerő falubeli asszonyok és férfiak hosszan bámulják az eseményeket, többnyire kifejezéstelen arccal.

– Ezt a nyomtatót kéne oda átpakolni.

Kati nekitámasztja a hátát a lakókocsinak, és egyszerre farkasszem néz az összes falubelivel, az egész tájjal.

– Király lesz itt élni ezek között jó negyed évig.

– Mi van? – kiált ki bentről Janó.

– Semmi. – Rövid szünet, majd az ajtónyílás felé fordul, és hangosabban újra belekezd. – Csak azt mondom, hogy nem lesz vidám... – Janó kidugja a fejét – hogy kurva szar lesz itt tölteni három hónapot.

– Miért? Félsz a falusi néptől?

– Ezek a szemünket is kilopják. Jut eszembe! Kötöttünk a felszerelésre külön biztosítást?

– Láttad a büdzsében?

– Nem.

– Akkor ne kérdezz hülyeségeket! Majd vigyázunk.

A lakókocsi előtti kis placcon zörrenve nyekken egy rozsdás bicikli, megáll.

– Nem vót jó a kényelmes városi otthon, patkányok? – A középkorú, elnyútt férfi erős, nehezen meghatározható tájszólásban beszél. – Mi van cigán'? Mit bámusz? Idejöttök cirkuszóni, oszt noktök áll föjjebb?

Kati közelebb lép a biciklis férfihoz, és kakaskodva kidülleszti a mellét.

– Fizetünk érte. Nem keveset. Többet, mint amennyit ez a lepra település valaha látott. És miért? – mutatóujjával megböki a férfi vállát – Azért, kisfaszom, hogy te ne a szarban fetrengj. – Végigméri a másikat. – Hát ezt a bicajt honnan szerváltad?

A férfi elmosolyodik, nyom egy puszit Kati arcára.

– Cseréltem.

– Hány tyúkot adott érte, Csipikém?

Csipi felül a biciklire, és kis köröket ró vele a félig feltekert kábelek körül, közben énekel:

*Adtam csontot a kutyának,
Vége lett az ugatásnak.
Adtam szénát a lovaknak,
Vége lett a dobogásnak.
Adtam telcsit a csövesnek,
Adott bicajt a Csipinek.*

– Odaadtad a telódat?

– Csak egy régi törött szart. Ezer éve nem használtam. – Megáll, közvetlen Kati előtt – De a bicaj itt nagy kincs, aranyapám! – Elteker az utca felé, közben fújja tovább:

*Adtam a parasztnak telcsit,
Nyomkodhatja azt napestig...
...Csuhatja te!*

– Hát ez mekkora hülye! – nevet Kati.

– Gyere már be! Ki kéne pakolni.

A napszemüveges pasas kilép a lakókocsi ajtaján, és folytatja a munkát a kábelekkel.

Kati elnyomja a cigit, és bemeleg; bentről hallatszik:

– András? Feri?

– András mindjárt érkezik. Ferit nem tudom.

Pár lépésre a „gyártási irodától” kis deszkahíd visz át a patakon, aminek a túlsópartján két másik lakókocsi áll, L alakban, tetőik között ponyva feszül, alatta egy nő és egy férfi asztalokat pakolnak ki, azokra kávégépet, sós mogyorót, banánt, almát, vizet, végül padokat a nagyobb étkezésekhez.

Jutka megáll, kiegyenesedik, csípőre teszi a kezét.

– Te találkoztál már ezzel a Jánossal?

Megáll a férfi is.

– Melyikkel...? Ja, az új Lászlóval? Nem még. Vagyis egyszer láttam. Szimpatikus csávó, így első blikkre. Na, fogd meg azt a szart, hozzuk.

Jutka cipekedés közben folytatja.

– Az egyik sminkes mondta, hogy ettől a „last minute” cserétől majdnem bedőlt a gyártás. Meg hogy a Filmintézetben sem örültek neki.

– Én meg azt hallottam, hogy ez a csávó majdnem ingyen bevállalta a szerepet, úgyhogy az Intézet... – leteszik a padot, nagyot fúj – megbocsátott.

Az egyik magasabban fekvő utcában Robi, a szigorú arcú, harminc év körüli első asszisztens lépdel; időnként megáll, hogy körülnézzen, felmérje a terepviszonyokat, benne az éledő stábot.

Az utca a völgyet ölelő dombok egyikének oldalán fut tovább, befelé a völgykatlanba, aminek a közepén a világosító osztály emberei lámpákat szerelnek állványokra, időnként hangosan mérgeledve szortíroznak derítőlapokat, cellemek, frostokat és fleget, közrefogva Mátét, a cingár lábú, óriás termetű hatvan körüli hózentrógeres fővilágosítót, aki egy almát csócsál, és közben a lámpastatívokkal egyre sűrűbben benőtt, világosodó eget nézi.

A világosítók tömegéből kiválik Ámbris, a vénséges, nyurga best boy, Máté embere, szájában barna szivarkával, odalép a fővil mellé, és egyetlen szó nélkül nézi ő is az eget.

– Húsz perc, azt mondanám.

A falu utolsó házai mögül Péter lép elő, apró termetű, dús szőrzetű fiatalember, szinte futva érkezik, hogy a felsőtestére erősített keresztpántos heveder végein táncolni kezdenek a fémkarabinerek.

– Máté, lassan kéne nézni egy képet.

Máté legyint.

– Rengeteg időnk van még, apukám. Azt mondd meg inkább, hogy a kezdőképet felhősnek szeretnéd, vagy naposnak!

Péter is elnéz velük egy irányba.

– Ez pont egál, ahogy nézem.

– Vagyis?

– Legyen akkor napos. Az keményebb. Jobban megy a konfliktushoz.

Ámbris végigméri Pétert.

– Na, most akkor kend mégis beáll a kamera mögé?

– Az elején mindenképp. Jánost láttátok már?

Máté benyúl az ingzsebébe, és előhúz egy kis tasakot.

– Ezt kóstold meg, apukám! Mai örlemény. – A levegőt roppant elégedetten fújja ki, miután Péternek átadja a szaténtasakot, törzsét hátradönti, hüvelykujjaival tornáztatja hócentrógerét, és figyel, ahogy a fiatal rendezőoperátor színlelt szakértelemmel megforgatja kezében a zsákocskát, majd nagy műgonddal belecsúsztatja mutatóujját, kihúzza, és megnyalja.

Ámbris együttérzőn figyel Pétert, aki egy kőkemény grimasszal próbálja leplezni pillanatnyi és heveny fájdalmát.

– Ez tényleg friss. Erősebb, mint a... – elfojt egy köhögést – múltkori. Carolina Reaper?

Máté legyint.

– Dehogy! Saját nemesítés. Naga Jolokia és Habanero.

– De ez van vagy félmillió a... Scoville-skálán, nem?

Máté visszaveszi a tasakot. Ő is nyalint belőle.

– Höhh. Mmm. Valamivel háromszázhetvenezer fölé sacco-

lom. Érdes és édes. Finoman támad, de nem alattomos. Gyorsan érkezik, de nem fektet két vállra. Olyan, mint egy határozott, gyönyörű bestia, akinek nincsenek titkai. Nem csábít, hanem közli a szándékát.

- Hogy megfektessen.
- Például.

Valami felzörög, aztán megjelenik a parasztemberré smin-kelt Csipi az ócska biciklijén.

- Hát te, Csipikém? Csak így, bicajjal?
- Úgy ám! Merthogy:

*Mérföldeket gyalogol a cserkésztiszt,
Vele együtt bandukol a segéd tiszt,
Biciklivel karikáz az órsvezető,
S aki autón, taxin jár, a cserkész ő.*

- Te Csipi! - veszi át a szót Péter - Andrást még mindig nem láttad?

- Most jöttek meg egy perce.
 - János is?
 - Ki az a János? - értetlenkedik Csipi, kacsázva-karikázva hármójuk körül, hogy tekergetniük kell a nyakukat.
 - Na ne szórakozz már!
 - Jaaa! Hogy te a megváltóra gondolsz! Igen, őt is láttam valahol a patakparton.
 - Mit csinálna a patakparton?
 - Hát osztat én honnan tonnám, éjdesetykomám! Tájn a verágoknak mök a fáknak hédeti az evangyéliomot!
- Csipi tovább karikázik a sminkbusz felé, közben megint rágyújt egy nótára.

Az igazi Messiás már eljött,
Sokféle csudákat köztünk tött.
A vizet is borrá tette,
A násznépet vendéglette,
Őt követték tanítványa,
Mint a tyúkot ő fiai,
... háde csuhajja, te!

Csipi a nótájával együtt lassan elvész a tájban.

Feljön a nap.

Dobokay Máté

Hommage à Simon Hantaï, 2017

kemigram, 50 × 100 cm

(fotó: Biró Dávid)

Nagy Hajnal Csilla

Első rész

Fekszem melletted az ágyban
délelőtt tízkor a szülinapodon és
halkan sírok egy videón arról hogy
Angliában háromból kettő idős ember
magányos.

*

Míg te a szobában mély hangod finom káromkodásainak
díszletében fordítod török háztartási eszközök
árjegyzékét
és beszűrődnek hozzám ujjaid semmihez sem
hasonlító rezdülései
alólam öblös sóhajtasokkal
folyik le a víz a kádból
és ilyenkor
visszanyerve
pontosabban érzékelem a súlyt mint
bármikor máskor.

*

Utána te fekszel be a kádba
magadban beszélni
és én ülök a laptopod elé elolvasni
az útleírásodat egy olyan időből
amikor még tudtom nélkül növekedtek
benned és körülötted a sejtek:
és most épp csak ez a pontatlan súlytalanság van
asztaladon a lábammal és
a résnyire nyílt fürdőszoba ajtajában
közeledő árnyékkoddal.

*

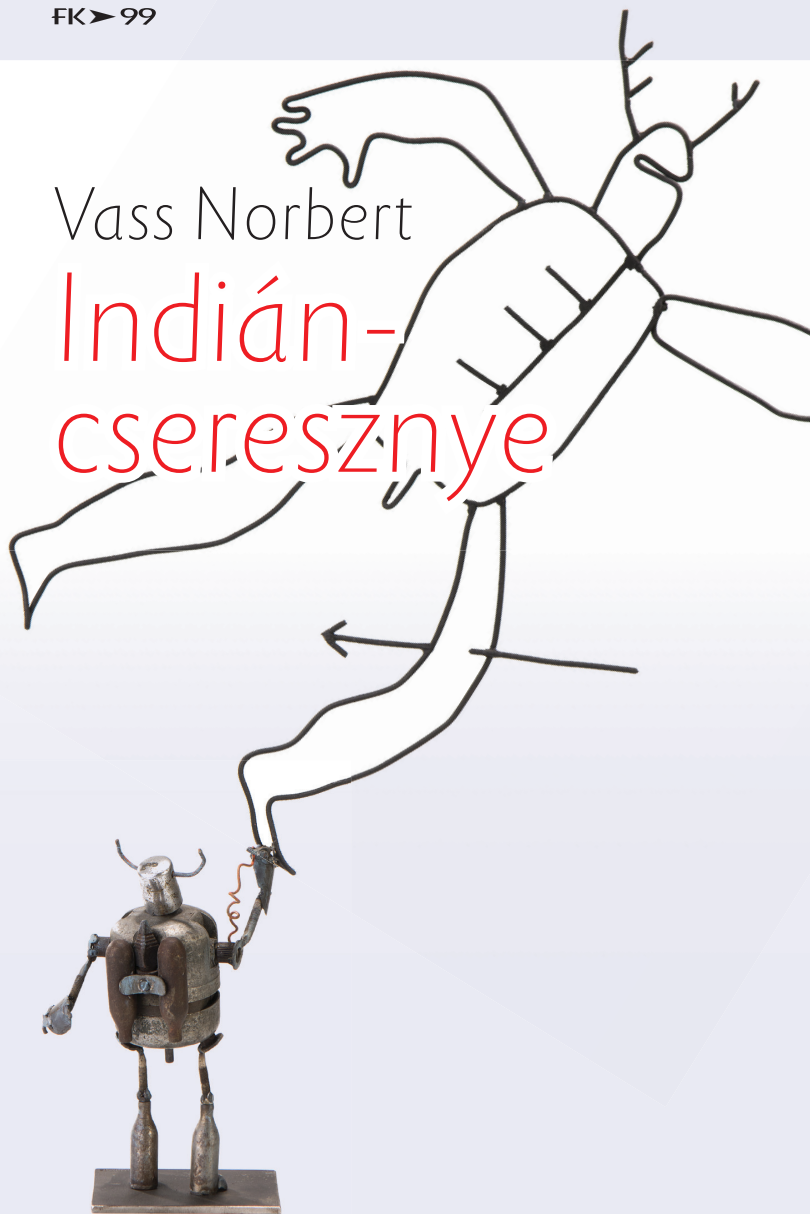
Schiele festménye rólunk.

FK > 99

MEGJELENT AZ APOKRIF KÖNYVEK 8. DARABJA

Vass Norbert

Indián- cseresznye

AK

Apokrif Könyvek

Gyere velünk, Aléna

Nagy Hajnal Csilla verseiről

Semmi nehéz, könnyű helyzetek, vacsorafőzés, kádban fürdés, elcukrozott ételek vagy italok. De nem úgy, hogy tessék, ennyi, és nem több az élet. Nagy Hajnal Csilla versei olyan naivitást sugároznak, amiért egyáltalán nem haragszik meg az ember; inkább próbálja csak, ha tudja, ha képes rá: élvezni.

Írhatnám azt is, hogy a versek csak nem akarnak többnek látszani. Igaz is, meg magyarázatnak kevés is, könnyű is. Eltalált könnyedség inkább, miközben mögötte azért igenis mozgolódnak a dolgok: „ha valami torzít / a csontjaim azok” (*Csontvezetés*): miközben arról van szó, hogy valaki (nagy valószínűséggel) a szerelméről néz régi videófelveteleket. A felesége készítette róla. Két gyerek, horvátországi nyaralás, felébredhetne valami sötétebb érzélem, (szerelem)féltés, féltékenységféle.

Akár.

Nem torzít azonban semmi, a felvétel, a feleség, a két gyerek:

van, igen. Meg: „idebent rezonálsz” – még nyomósabb ok, hogy ne maradjon tisztán a felismerés. De igazából a lehető legszebben van elsimítva az egész: mindez nem számít, mert „idebent rezonálsz”. Nem a feleség torzít, nem a gyerekek, nem a kamera. Úgy kerül az én előtérbe, hogy közben nem nyomakodik előre – kedves meg szimpatikus, mondanák. Mert a kizárólagosság sincs jelen, hogy van a múlt, de igazából csak „én vagyok az egyetlen / aki a valódi hangodat hallja”. Nyilván nem. De ezen túl azért vannak lehetséges dolgok: „Hát szóval valami / ilyesmiről volna szó / velünk is.” (*Lábjegyzet 1*)

Akik beszélnek, nem a figyelem kitüntetettjei, hibázhatnak, eltévedhetnek akár, de semmi kanosszajárás, Isten csupán elveszítette az érdeklődését (*Lábjegyzet 3*). Elvesztette, mert elveszítheti, még ha munkája nem is tökéletes. Mert nem tökéletes, hát vannak tökéletlen emberek,

tökéletlen pillanatok, de ha valaki hibás vagy hibáztható, az nem az Isten:

„Egy idő után úgyis körbe-körbe megy ugyanaz mert ott egy ponton Isten elvesztette az érdeklődését a történetemben és kicsit azért szégyenkezett is hogy pont velem vagy bárki mással ilyen összezapott munkát végzett” (Lábjegyzet 3.)

Annak ellenére, hogy semmi nehéz nincs Nagy Hajnal Csilla verseiben, a titok, az elcsúszások, áthidalhatatlannak tűnő (idő)távok, szóval az érzés, hogy semmi sem egyszerű igazán, ott munkál verseiben: „Te egyetlen kérdést sem fogsz feltenni nekem soha. // Én pedig mindre válaszolok majd.” (Mikor) Válaszol, mert muszáj, szinte kötelesség, főleg, ha a másik ott rezonál benne, a csontjaiban. Szerelmi témájú verseiben egyszerre van jelen az elköteleződés, vele az összekötött sors, összeköthető élet. Legjobban a mindennapi helyzetekben mutatkozik ez, melyek

néha különöseks, furcsák („miért megyek ki / esőben / paradicsomot öntözni”).

Aléna című verse a búcsút ugyanígy kezeli: a másik megbecsülése, elfogadása, tisztelete, féltése is, hiszen ott van a tulajdonképpen teljesen ismeretlen és idegen lány a listán, mint akit magunkkal kell vinnünk, magunkkal szeretnénk vinni: „gyere velünk Aléna”. A búcsú, az ország, a talán-otthon elhagyása nem patetikus, nem az itthagyt-elhagyott dolgok marasztalása. Könnyed távozás, könnyed búcsú, kissé fájdalmas, de korántsem túlzottan, nyomasztóan: „tudod milyen szívesen magammal vinnélek / elbírna téged is biztosan a Márvány-tenger / elférne a mosolyod a vendégszobában”.

Az aktuális lapszámunkban megjelenő Első rész ugyanúgy köznapi helyzetekből épül fel. Ha a versre gondolok, legelőször a csere mozzanata jut eszembe, a kádba eresztett víz, a kád, ahogyan a pár helyet cserél benne. Míg az egyik eresztí a vizet, addig a másik dolgozik, majd fordítva, aki a kádban ült, a laptop elé ül elolvasni a másik által írt

úti jegyzeteket. A hangok csak beszűrődnek a fürdőszobába. Mozognak az ujjak a klaviatúrán, egy-két elharapott szó: az együttélés zajai. Otthonosak, bensőségesek, mint a közeledő, ide-oda közlekedő árnyék. Ez az élethelyzet a nem együtt töltött idővel, azaz a múlttal egészül ki, töltődik fel. Mikor még mit sem tudtak egymásról:

„és én ülök a laptopod elé elolvasni
az útleírásodat egy olyan időből
amikor még tudtam nélkül növekedtek
benned és körülötted a sejtek”

Könnyűnek vagy könnyednek is lehetne nevezni a verset, de az első szakasz, ha csak egy apró momentummal is, de megakadályozza ezt: „halkan sírok egy videón arról hogy / Angliá-

ban háromból kettő idős ember / magányos”. A magány, az elmagányosodás lehet csak jelzésértékű, az én lelkiállapotának hangoltsága, de az együttélés helyzetképe mintha ellensúlyozná mindezt: itt van két ember, akik nem magányosak. A statisztika alapján azonban van egy harmadik, aki az. A vers számol a magánnyal, de csak a háttérben – a lényeg a helyzetkép, annak reménykeltő bensőségessége. Lehetne akár egy festmény is: „Schiele festménye rólunk.” Háromosztatú vers. Hogy van magány, a statisztika is mutatja, az életkép, valamint a festmény, csak egy mondat, a harmadik. Kis helyen három dimenzió. Ez is jellemzője Nagy Hajnal Csilla verseinek: a felvillantott eshetőségek, lehetőségek, a tények, az életképek. Mindez összjátéka. Sűrű, ha úgy vesszük. Miközben mégis könnyed és levegős.

Mizsur Dániel

Gyönyörűségig gyúrt absztraktok

Dobokay Máté kemigramjairól

A festészet végéről, „folytathatóságáról” a fotográfia feltalálása, mások szerint Malevics négyzetei (1915, 1918) és Duchamp még hírhedtebb *Forrása* (1917) óta – tehát legalább egy bő százada már biztosan – töprengenek. A nagy endista vita a 20. század során egyre inkább összeolvadt más művészetfilozófiai problémákkal: a művészeti ágak közötti határok eltűnésével, a műalkotás fogalmának újra- és újradefiniálásával, idővel pedig egyenesen a „művészettörténet végének” proféciájával és – persze – annak cáfolatával is. Afféle szorongással vegyes százéves igyekezet ez, amelynek célja, hogy megállapítsuk, hol és mikor ért vagy ér véget a művészet, illetve hol a határa a festészetnek, fotónak, voltaképpen bármely művészeti jelenségnek.

Dobokay Máté tudatosan ezekre a határterületekre lép ki. Legszívesebben pedig azon a széles mezsgyén bolyong, amely a festészet és a fotó között húzódik.

Ha erre gondolok, a *TAIE* és még inkább a *Spots (Foltok)* című sorozatának tájai jutnak az eszembe: a roppant nagy, ködbe és szűrt fénybe burkolózó hegyek látványja. Mintha ez az ismerős-ismeretlen vidék lenne a művészet absztrakción is túl eső perifériája. A „még nem-művészet”, a „majdnem-művészet” vidéke, ahol Dobokay maga is jár, és ahol a természet is egyetlen óriásegységnek tűnik, amely nem válik szét sziklaszirtre, felhőre, tengerre, gleccserre, erdőkre, nem ízesülnek ki belőle fák, állatok. Ember pedig végképp nem jár erre, csak ő. Ezért is jött ide, hogy első lehessen, hogy olyan látványokat örökíthessen meg, amelyeneket előtte senki.

Első közelítésben Dobokay Máté képei mind absztraktok, tehát önmagukért izgalmasok. A szemem az esszenciálisan sűrű, mégis finoman tagolt látvány miatt állapodik meg rajtuk. A tekintet lassabban pásztáz, amikor az anyagba mélyed, vagy rovátkák,

erezetek vonalán táncol végig. Második közelítésben ezeknek az absztraktoknak az izgalmát két további ok fokozza: készítési technikájuk és képfilozófiai vetületük. Röviden igyekszem mindháromról szólni.

Bár ehhez a kijelentéshez számos megjegyzést kellene fűzni, mégis állítható, hogy Dobokay eddigi munkái egytől egyig fotók és absztraktok. Igaz, *éppen-fotók*, hiszen objektív nélkül készültek, ugyanakkor *mégis-fotók*, mert nem jöhettek volna létre a fotográfia valamely technikai kelléke nélkül: a TAIE-hoz expozícióra volt feltétlenül szükség, a *Foltok*-hoz és az *Hommage*-okhoz fotópapírra és fotókémiai vegyszerekre. Az utóbbi sorozatok tételei kemigramok: a fotózás kémiájára szorítókozó, fényképezőgép nélkül készült fényképek. Dobokay nem géppel, hanem a saját kezeivel készítette őket.

A *Foltok* expozíció nélkül el-sütött polaroidok. Vaksötét fotók lennének, ha a lencséjétől megfosztott gépben végigfuthatott volna értelmetlen előhívási folyamatuk, de Dobokay az előhívás másodpercei alatt teremtő módon

belenyúl a kémiai folyamatba. Ki-húzza az instant filmet a kamera hátfalából, hogy hajtogathassa, gyűrhesse és több-kevesebb fénynek tehesse ki, és így mégis kép, sőt tájkép bontakozik ki. Vegyszersávok rétegződnek egymásra úgy, mint a hegytetőn megpihenő vándor előtt az ég, a szemközti hegy és az alatta elterülő völgy vagy tenger. A sávok csak szubtilis módon térnek el, ahogy a polaroid aljától a tetejéig futva fokozatosan kivilágosodnak. A zöld tea újabb és újabb leöntései hasonlók hozzájuk.

Hommage sorozatával Dobokay Máté a tíz éve bekövetkezett halála óta mind kevésbé megkerülhető Hantaï Simon előtt tiszteleg úgy, hogy legeredetibb módszerét emeli át a fotográfia területére. A képsorozat tételei a festő hajtogatott absztraktjainak újrafogalmazásai. Szoros parafrázisok, amelyek készítése közben Dobokay keveset változtatott Hantaï módszerén. Mindketten véletlenszerű mintázatokra kíváncsian hajtogat-ták-gyúrték (ismét a gyűrés!), majd mázolták össze, végül simították ki saját képhordozóikat: Hantaï az olajfestékkel átkent vásznat, nyomában Dobokay a vegyszerekbe

mártott fényérzékeny fotópapírt. Az eredeti Hantai-festmények és az előttük tisztelgő kemigramok véglátványának – első percben alig észrevehető – különbsége abból fakad, hogy Dobokay absztraktaik éreztebbek, felületüket több apróbb-nagyobb folt tagolja. Míg Hantai vásznainak mintázata a kicserepesedett talaj és a sűrű lombzat látványa között oszcillál, addig Dobokay kemigramjai hol fekete penész lepte falat, hol Rorschach-tesztet idéznek, a leg-sűrűbben tagolt képek esetében pedig éjjeli esőben gyöngyöző sötét víztükröt. Epigonszerűségük ellenére megállnak önmagukban, ami valószínűleg elválaszthatatlan az eredeti festmények nagyszerűségétől, de attól is, hogy a képzőművész-fotós gondolkodva követi a választott festőt.

Dobokay kemigramjai éppen annyira pupillatágítók, mint amennyire eszesek és filozofikusak. A Foltok nem létező tájakat ábrázoló tájképek, amelyeket mégsem vászonra festettek, hanem fotópapírra hajtogattak. Az *Hommage*-ok az egyik utolsó nagy festő remake-jei, technikai értelemben viszont fotók. Munkáit kommentálva Dobokay azt írta, hogy példa számára Hantai endizmussal reflektáltan dacoló szemlélete, a tradicionális anyagokba és a kézműves hagyományokba vetett bizalma. De nemcsak csatlakozik festészetigenlő álláspontjához, hanem told egy gondolatot is ahhoz. Legalábbis összeköti egy másik alternatívával: a sokak szerint túl patinás művészeti ág fotográfián belüli folytatásának lehetőségével.

veress dani

Pünkösdi királynő

Mécs Anna: Gyerekzár, Scolar, 2017

Mire van szüksége egy elsőköte-tes írónak, teszem fel magamnak a kérdést, miután búcsút mondok Mécs Anna debütáló kötetének. A *Gyerekzár*, amelynek kemény- táblái 2017-ben kezdték megtá- masztani társaikat a könyvesbol- tok polcain, igazán csak 2018-ban találta meg a saját útját: tavaly ősszel a debütírók elismerésére létrehozott Margó-díjban része- sült. Ennek eredményeként Owen Good most készíti a könyv angol próbafordítását, Mécs pedig szer- zőként bemutatkozási és irodalmi reprezentációs feladatokkal is- merkedhet meg, új novellásköte- te elkészítésére pedig tavasszal ítélték neki Móricz Zsigmond- ösztöndíjat. A pálya dekoratív ala- kulása üdvözlendő lehet, viszont éppen a díjazás és annak hatásai mégiscsak elgondolkoztatnak azon, vajon mennyire lehet rang- sort állítani a művészetben. Tör- ténetesen azért, mert számomra a *Gyerekzár* az utóbbi időszak egyik leginkább túldimenzionált

magyar prózai munkája – félre- értés ne essék, vagy személyes, netán személytelen rosszindulat vádja ne érjen, ezt a legcsekélyebb élvezet nélkül állapítom meg.

Mécs Anna, aki matemati- ka-magyar tanári mesterszakon az Eötvös Loránd Tudomány- egyetemen zárta felsőfokú tanul-mányait, a tudományos újságírás és a kreatív szövegírás világából tett kitérőt a novellisztika tar- tományába. Az egységes, mini- malizálásból táplálkozó, engem leheletnyit a Rockstar Games *Grand Theft Auto* videojáték-so- rozatának, illetve egy-egy 1970- es évekbeli filmplakátnak és zenei albumborítónak a kialakítására emlékeztető kötetborító nem so- kat árul el a tartalomról. A Scolar könyvkiadó részéről akár kon- cepciózus is lehet az elképzelés az általános jellegű grafikáról, mindenesetre kimondottan fo- kozza az első találkozás vára- kozással, kíváncsisággal teljes érzéseit. Ezzel ellentétben a kö-

tetbéli huszonnégy – ciklusokra nem bontott – novella már nem kecsegtet efféle stimuláló hatással. Az írások szinte mindegyike a női sors példázata; az erőegyensúly átdolgozásán buzgólkodó, tehát ennél fogva már csak részben „gyengébbik” nem szűrőjén keresztül írt irodalmi és filmes alkotásoknak egyébként is divatja van manapság. Persze, ezzel nincsen semmi baj, de magától értetődően ezek a munkák csak akkor működnek jól, ha azokat előállítójuk egyetlen jelentős, művészi alkotóelemtől sem fosztja meg. (Az eladhatóság a célcsoport, illetve a szignifikánsan feléledt női egyenjogúság kérdése miatt már más lapra tartozik.)

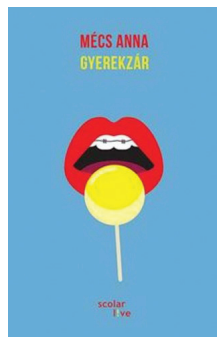
A bemutatkozó novella, *A zongora* érdekesen és nem mellékesen jól megírt szöveg. Alig észrevehető terjedelmű – amikor felelsz az ember, hogy elkezdte a könyvet, a nyitószöveg már véget is ér. Az egyén és a hangszer összemossa és azok gyermekkori traumával történő párosítása invenciózus megoldás, szintúgy a nem hivalkodó körkörös szerkezet, illetve az azzal jó családi viszonyban álló játékosság, a múlt

idejű, erő kifejtést kifejező igék nyomatékositása, különböző sorrendben egymás mellé helyezése. Aztán a második szöveg, amely a *Te magasságos* címet viseli, már egyből rávilágít arra, nagyjából milyen színezetű Mécs prózája. Pirosbetűs ünnep, családi környezetben, még hozzá nagycsaládiban, azonban az emelkedett hangulatot könnyen hazavágja az elbeszélő Irén nevet viselő nagyanyja, aki válogatott oda-szúrásokkal ostromozza az egyes szám első személyű elbeszélőt. Az idős asszony nem szívleli (a nem-szívleléssel nem vagyunk elég pontosak, de legalább mi legyünk tapintatosak, és fogalmazzuk meg a kellő illendőséggel a problémát) a zsidókat. „Amikor megszülettem, úgy tűnt, van esély – negyvennégy centim némi reményt adott nagyanyámnak, hátha nem az idegen-szívű anyagi gének győztek, és mégiscsak ó-lábú mongolivadék lesz az unoka” (9); „[...] hátrafordult hozzám, és odaordított, hogy a rohadt zsidó anyámat, minek nőttem ekkorára, nem elég, hogy a fél országot elcsatoltattam, de még a Gyula is a magamfajták miatt nyomorék.” (11) Nem elégséges,

hogy a leányunoka elszenvetője és a cselekményben egészen sokáig néma tűrője a nagyszülői megkülönböztetésnek (egyéni hiányérzet: a gondolkodásmód némileg allegorikusabb megjelentése talán erősebbé tette volna a művet), az elbeszélésben kifejezetten maró gúnnyal szemléli Irént (hátsójának méretén élcelődik, a rózsafüzér benyálazásánál időzik), majd a novella legvégén – morbid mellékvágányra terelve a cselekvényt – majdnem megöli. Csak majdnem, mert már néhány másodperccel korábban, más okból, életét veszítette.

Azért ezt a szöveget választottam arra, hogy halvány árnyalatokkal érzékeltessem Mécs Anna írói világát, mert a *Gyerekszár* leginkább az identitáspróza felől olvasható. Az elbeszélők – akikben, mint azt látni fogjuk, a nőiségen kívül is sok közös vonás található – előszeretettel foglalkoznak az identitás kérdéskörével. „Zsidónak lenni olyan menőnek tűnt, főleg a kis katolikuskákkal szemben” (47) – szögezi le a lány, pedig a születési adottságokkal való törődést nem sokra tartja. A különböző szöveghelyeken megszólalók

közül némelyikük keresztény, de szégyelli a buzgó katolikus őseit, inkább a zsidósághoz zárkózna fel (*Oszlop a földben*); egyes történetmondók nárcisztikusnak leírt díszmagyar pacákkal, vadkatolikus famíliákkal és a római egyház pedofilbotrányai után kutató édesanyákkal operálnak (*Banach, Tarski, meg én*). Megint mások adventi naptárhoz hasonlítják a lakóházukat, ugyancsak náluk az apát a katolikus hitgyakorlás miatt vitték el a kommunizmus éveiben (*Advent*); többek között akadnak itt önmagukat ateista biológusként meghatározók, akik szerint Jézus elég jó pasi volt (*Lépéshátrány*) és olyanok is, akik érzékenyek az érzékelhetően giccses kegytárgyakat felvonultató lakásbelsőkre és a csőlátású anyósokra (*A szálkás úristenit*). Az ezekben a szövegekben felcsendülő hangok szempontjait – sokuk vélhetően felfokozott indulatoktól sem mentes – nehéz mindig relevánsnak tekinteni, de legalább önazonosak, őszinték és nyersek.

Ugyanakkor bizonyos szövegekben egy-egy kifejezés és jelző teljesen tájidegennek hat a nyelvi regiszterek elmaradt vagy sikertelenül végbement egyeztetése miatt. Meglátásom szerint a szókimondás ott, ahol az elbeszélő például a széklete állagát tárgyalja, nem igazán működik, ez a modern „tájdivatosság” a szöveg szatirikus-groteszk vonalát sem erősíti. (Azért tegyük hozzá, a szatíra és a provokáció útjai gyakran keresztezik egymást.) Máshol a magánügyből válik közügy, meglehetősen sikerületlen leírással: „Tíz percen keresztül szenvtelenül dugott, fel, le, fel le. Idő előtt kirántotta, sose élvezett belém.” (77) Ugyanez a tendencia bontakozik ki egyéb részekenél is: „Húsz perc alatt bőrig áztam, a hajam az arcomhoz tapadt, a bugyim meleg és nedves lett, mintha bepisiltem volna. (111-112) A poétikai szabályokat nem vagy csak részben követi néhány elbeszélés: a *Függvényeket* a bakfislány naplóját idéző csevegő stílus miatt, az *Oszlop a földbent* a csapongása miatt kell elmarasztalnom.

A *Gyerekszárba* fűzött történetek a komikum felől is olvashatóak,

és itt jutunk el ahhoz a ponthoz, amely az identitás kérdésköre mellett igazán működtetni tudja a szövegeket. A működőképes modell alapját a groteszk jelenti, ez kiválóan meglazítja a legtragikusabb egyéni és családi katasztrófákat is. Alkalmazásának talán leginkább eklatáns példája a *Boldog új évet* és a *Manya néni* lezárásában mutatkozik meg, ott egy ifjú orvostanonc kezdi el – teljesen váratlanul és Csáth Géza legjobb tanítványaként – mértani pontossággal kimetszeni az 1970-es évek világában megragadt elhunyt, a „tipikus nagynéni” hasából a tumorokat. A *Lépéshátrány* című szövegben meny és após küzdelme tárul az olvasó elé, az öregurat itt vonzza a négyemeletnyi mélység, végül mégsem veti alá magát, helyette egy teljesen abszurd tréfát üzve tetteti halottnak magát. De az itt humorként kevésbé működő abszurd elem tartozéka az is, hogy a meny kifejezetten egyedi vérmérsékletéről tanúságot téve nyugtázza az após halálát: „[...] boldog volt és izgatott: az ég meghallgatta imáit, és elragadta az öregot” (81), mi több, a részvét leghalványabb nyomait sem mu-

tatva egyből a nagypapa szobájának átalakításán járhatja az eszét. Úgy hiszem, a poén akkor éri el leghatékonyabban a kívánt hatást, ha izzadságmentesen, erőlködés nélkül, nem mellesleg a megfelelő helyen szakad ki a megszólalóból. Ebben a kötetben a szerző szerencsés módon többnyire nem hanyagolja el ezeket a követelményeket.

Másrészről tréfának helye nincsen bizonyos írásokban, ezek alapvetően az apa-lány, a nő-férfi kapcsolatrendszer próbálják kiszárazni. Érdekes, hogy az idősebb és értelmiségi szerepet betöltő apafigura szinte mindig állandó, lényegében erősen kapcsolódik hozzá egyfajta iránymutatás, hóbortosság, és a rendszerváltás előtti aktív társadalmi érintettség vagy végletes szakmai, esetleg hobbiszenvedély. Ugyancsak ennyire egységes a lány is: általában a számok bűvöletében él, vak hittel kizárólag a tények felé fordul, és hol részben, hol egészben végigjárja a modern nő, a modern huszon-harmincéves és a modern értelmiségi minden kálváriáját. Csakhogy akkor, ha jogosnak tartjuk a kanadai irodalomkritikus, Northrop Frye állí-

tását, miszerint a kritika igazából magából a műből termeli ki azokat a szempontokat, amelyekkel a művet szembeesíti, akkor azt kell mondanunk: a legtöbb Mécs-szöveg csak a levegőbe beszél. Felvet egy-egy problémát, de azokat igazából nem járja körbe, az általánosságából nem tud elmozdulni.

Meglehet, idejétmúltan vélekedem, ha úgy tartom, a szépírásnak a pontos megfogalmazáson kívül üzenetet is közvetítenie kell, reflektálnia kell bizonyos kurrens vagy letűnt jelenségekre, sőt, az sem árt, ha néha intellektuális rejtvényként funkcionál – bár nem hiszem, hogy az, ami úgy mond jobbára csak szórakoztat, nem lehet *valós* irodalom. És ami a legfontosabb: a betűvetéshez legalább annyi írói tehetség szükséges, mint szerkesztési érzék. A nagyregények korában dicséretes, ha valaki átlagosan A/5 formátumú könyv szerinti három-öt oldalas novellákat ír, viszont Mécs Anna művei esetében a rövidség és szűkszavúság sokszor a szövegek kárára válik. Talán éppen a kiteljesedés hiánya kelti azt az érzést, hogy a legtöbb írás a kommersz felé tendál, bár

arra, hogy az elmondott történetek többsége nincsen irodalom-má szublimálva, nehéz mentséget találni. Jobb nem felejteni, Mécs Anna mögött nincsen számottevő írói tapasztalat (első komolyabb

publikációja két évvel a kötet megjelenése előtt került az *Élet és Irodalom* friss prózái közé), így akár később egy erőteljes, összeszedett és nem blöffölő munkával felülírhatja a debütálását.

Navarrai Mészáros Márton

Határszemle

Dragomán György: *Rendszerújra, Magvető, Budapest, 2018*

A tizenöt év terméséből összeállított kötet több ponton gyanút ébreszthet az olvasóban. Van-e olyan szöveg, amely újszerűen hat ennyi idő távlatából, főként ha azok már egyszer megjelentek korábban? A cím – ez a szokatlan szóösszetétel (*Rendszerújra*) – lényegében választ és kulcsot szolgáltat a kötet értő olvasásához, amelyhez természetesen a címadó novella is jókora segítséget nyújt. Az alcím kissé túlzottan is didaktikusnak tűnhet (*Szabadulástörténetek*), de Dragomán egyértelművé teszi, hogy szövegeiben mire kell fókuszálni, ha az eddig említett elemekből nem derülne ki. Márpedig nem

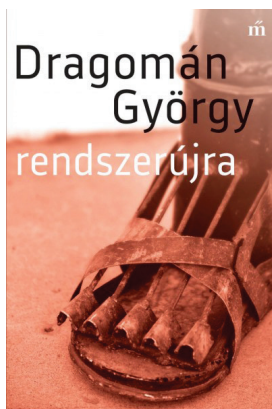
mindig egyértelmű: eltérő terrek (fiktív, pseudo-reális, reális, transzcendens távlatok), eltérő idők (Ceaușescu-rendszer, jövő, nyomokban jelen) jelennek meg a gyűjteményes kötet darabjaiban, de mindegyikben közös a transzgresszió. Ez a túlzott irányítás, bár tökéletesen mintázza a bemutatni kívánt világ működés-módját, de némileg leegyszerűsítő olvasatot kínál, és korlátozza a kötet értelmezési lehetőségeit.

A *Rendszerújra* olvasásához egyértelműen nem csak egyetlen helyes és kizárólagos olvasói attitűd vagy pozíció létezik. Jóllehet a különböző sajtóanyagok (a szerzővel készített interjúk,

könyvbemutatók, recenziók) és a könyv marketingje mind egy irányba mutatnak, de úgy látom, hogy a hatalom, a szabadulás és a műfajkijelölés mellett jóval hangsúlyosabbá válik a határok kérdése, a tranzitória – a szerzőt is ért – kelet-európai tapasztalata. Mindezek ellenére mintha kényszeresen keresnék vissza a recenzensek a lokalizálható, datálható eseményeket, miközben a szövegek kuriózuma éppen a köztes létben rejlik. Egyértelműen nem Brassó, Marosvásárhely, Gernyeszeg, a Szent Anna-tó vagy Bözödújfalú beazonosítása vezethet döntő felismerésekhez. Különösen a *Gát* alapos olvasata mutathat rá arra, hogy nem az elárasztott falunak állít emléket, hanem árnyaltabb problémákra mutat rá egy mikrotársadalom keretein belül.

A sci-fi novella műfaja, amelyhez maga a szerző rendeli hozzá írásait (jóllehet a köteten kívül), többnyire csak figyelemfelkeltő kulcsszóként értelmezhető. Amennyiben ez a kötet kívánja reprezentálni a kortárs magyar sci-fi novellát, akkor azt lehet mondani, hogy meglehetősen

tágas műfaji kereteket és kódot jelöl ki. Az, hogy valaki utópiát, disztópiát ír, ember és robot kapcsolatait ábrázolja, vagy legalábbis arra törekszik, még nem vonja szükségszerűen maga után, hogy az említett irodalmi zsánerhez szervesen tartozna mindaz, amit létrehozott. Bár az utóbbi években nem csak az irodalomban, hanem az irodalomtudományos diskurzusokban is aktívan jelen volt a magas- és a populáris irodalom határának kérdése, összeférhetősége, a szerző neve, amely brandként funkcionál, a sci-fi zsánermegjelöléssel szélesebb közönséget is képes lehet bevonni, ami marketingfogásként teljesen megállja a helyét. Ugyanakkor a fentebb említett, történetileg szigorú elválasztóvonallal jelölt kategóriák között is átjárást jelenthet a kötet, így nemcsak tematikusan vagy szövegszerűen valósul meg a határsértés, hanem

a könyv maga is műfaji határsértések foglalataként gondolható el.

Dragomán bevallottan úgy tekint Bodor Ádámra, mint akinek munkássága nagy hatást gyakorolt saját írásaira, ezt az őszi Margó Irodalmi Fesztiválon, a kötet bemutatóján is hangsúlyozta. Kacsinecz Krisztián a kötetet méltató írásában (dunszt.sk, 2018. nov. 26.) említi azt a közhelyet, amelyet általában Bodor *Sinistra* körzet vagy *Verhovina madarai* kapcsán szokás emlegetni, miszerint a novellafüzér darabjai önállóan is megállják a helyüket, nemcsak a kötet szintjén. Ezzel a véleménnyel a *Gát* egyes darabjait említve lehetne egyetérteni, de még arra vonatkozóan sem teljes mértékben. (Ha a Bodorra ragasztott klisé mindenképpen rá kellene kényszeríteni egy kortárs magyar kötetre, akkor Papp-Zakor Ilka *Az utolsó állatkert* című munkájára egyértelműen jobban illene ez az elgondolás.) A *Rendszerújra*, ha azt kellene bizonyítani, hogyan állnak vagy inognak darabjai, akkor csak egyetlen kötetként lenne értelmezhető. Az is kérdéses, hogy a köszönetnyilvánításban felsorolt publikációs felületeken

hogyan tudtak ezek egyáltalán önmagukban működni. A novellák rövid terjedelméből még nem következik szükségszerűen, hogy elnagyoltak, befejezetlenek legyenek, de sajnos a legtöbb esetben mielőtt elkezdődne működni a szöveg, már be is fejeződik. A recenziókból visszaköszönő balladai homály, sejtetés helyett inkább a kidolgozatlanság, vázaltszerűség dominál. Sem az atmoszféra, sem a közeg nem bodori, amely önállóan még nem lenne probléma, sőt az elkülönböződés még termékenyebb lehetne. Dragomán hősei azonban többnyire csak árnyékok, vagy fehér alapon fekete figurák, amelyek kiszínezésre várnak. Így mindössze proto-bodori szereplők lehetnek vagy a Bodorfigurák sterilebb változatai.

Az intertextualitás mint uralkodónak tekinthető irányzat ideje ha nem is járt le még végérvényesen, de már nem kelt túl nagy hatást, megbotránkozást pedig semmiképp. Kafka átváltozástörténetét újraírni, újrahasznosítani tét nélkül nem érdemes, az újraírások, átírások jelen keretek között azonban sikeresek. Sikeresek, hiszen tökéletesen illeszkednek

a kötet kompozíciójába, sőt, színpontjai is annak, a Bodor- és Kafka-átiratok talán a kötet legjobban sikerült darabjai. Ugyanakkor nem stiláris eszköztárak, megformáltságuk miatt, inkább azért, mert ezeket a történeteket már ismerjük, így az újraolvasás öröme emelheti ki ezeket a darabokat a kötet egészéből. A rendszer(újra) megengedi, hogy majdnem ugyanazt a történetet ismét elővegye és újraírja a szerző.

Mindennapjainkat kétségkívül döntően határozza meg múlt és jelen összeegyeztethetlensége, a múlt–jelen–jövő időtengely kiszámíthatatlansága, a gépek és az ember kapcsolata, a digitális világ felülkerekedése a természetesnek mondott környezet felett. A poszthumán témájában Dragomán kötete látszólag releváns, aktuális kérdéseket is felvet, azonban ezek többnyire csak a felszínt súrolják, a novellák nem gondolják tovább a kérdéseket. Úgy tűnik, mintha a technicizált médium csak részlegesen vagy funkciótlannal érné el az embereket. A kötet különböző társadalmi rétegeket mutat be, amelyek között nem csak időbeli eltolódás, térbeli (nem csak

földrajzi, hanem transzcendens) variabilitás, de a technikához való eltérő hozzáférés és attitűd társul. Ebben a beazonosíthatatlan fiktív világban az elárusító ragasztószalaggal erősíti meg egy angyal táskáját, amelyet szárnyai kidőfték (*Szakadás*), időutazóról készítenek telefonos videót (*Rámen*), holtakkal lépnek kapcsolatba (*Kereszt*), vagy egy teljesen robotizált orvosi vizsgálaton (*Kavicsok*) esnek át. Míg egyik helyen ismeretlen, újszerűként hat a digitális fényképezőgép (*Szívesség*), addig egy másik helyen a humán nyomok teljes kiiktatásával lehet találkozni.

A *Rendszerújranak* sok hiányossága, de majdnem ugyanennyi erénye is van. A Dragomán eddigi életművéből ismeretes gyerek–felnőtt, férfi–nő-perspektíva keveredése (*A fehér király*, *Máglya*) jól alkalmazható a novel-láskötetben, hiszen a szövegek sokfélesége nem egyetlen elbeszélőt feltételez a háttérben. Így egy adott nézőpont megingása, kibillenése – ami a korábbi írásoknál problematizálható –, ebben a szerkezetben funkcionálissá válik. Ily módon nemcsak a társadalmi, politikai rendszerekből mutat

szabadulást egy-egy történet, hanem az életkor vagy a társadalmi nem kérdése is nyitottabb térben értelmeződik. Miközben a kötetben inkább a reményre, kitörni vágyásra, az arra tett kísérletre kerül a hangsúly az egyes szövegek szintjén, addig a kötet makrostruktúráját tekintve úgy tűnik, hogy mégis mutat olyan pontokat, átszakított lyukakat a drótkerítésen, amely részletében ugyan, de mégis a szabadság megtapasztalásának mutatják.

A *Rendszerújra* kulcsnovellája csak látszólag a címadó. A *Rabság* darabjai (*Freskó*, *Tréfa*, *Trófea*, *Tigris*, *Folyosó*) mutatnak rá leginkább arra a kifordított állapotra, amely a kötet világában a fennálló rendet reprezentálja. A börtön mint deviancia-heterotópia lehetőséget nyújt arra, hogy megmutatkozhasson a hatalom korlátlan ereje, a hierarchikus viszonyok eltolódása, de az elbeszélő tovább megy, és a fordított helyzetet is bemutatja. Lényegében egy áll-szituációt említhetünk, hiszen az, hogy a börtön igazgatója bezáratja magát egy cellába, éppen hatalmát erősíti, jelezvén, hogy ő ezt is megteheti. Következmények nél-

küli játék, hiszen végig védelem alatt áll, és az ő szava a döntő. Ezzel szemben a rabokat folyamatosan megtévesztik, kínozzák, megfigyelik, legyen szó a fény nélküli vagy a világos szobáról, valamint a tükörfalú celláról.

Dragomán novellagyűjteményének ötlete teoretikusan kiváló, mindössze a konkrét megvalósításban hagy maga után kisebb hiányérzetet vagy betöltendő űrt. Miközben folyamatosan valóság-referenciákkal dolgozik, mégsem ragadható meg az a pozíció, ahonnan ez a titkos mindentudó tekintet megképződik. A már a második novellában (*Átkelés*) megfogalmazott határproblematika végig hangsúlyos marad: „nem érted, hogy minek a határ, mint ahogy azt sem, hogy minek a határa.” (11) Élet és halál, robot és ember, ember és állat, Bodor és Dragomán, jövő és múlt, Románia és Magyarország, rabság és szabadulás, deviancia és normalitás, transzcendens és evilági között bár jól érzékelhetően kirajzolódik egy határ, de az izgalom pontosan a folyamatos törekvésben rejlik, mely annak megsértését tűzi ki célul. A határ detektálása önmagában semmit

sem jelent, a hozzá való viszony kialakításáig kell elsősorban eljutni. A hatalom folyamatosan megfigyelő tekintete nem gátlóan hat, inkább termékenyen buzdít az ellenszegülésre. Többnyire rejtve marad, hogy ez az álnaiv törekvés sikerrel jár-e valaha, de a folyamatos próbálkozás úgy tűnik, hogy sokkal erőteljesebb komponens, mint az elérendő cél végső kimenetele. A kötet végéig enigmatikus marad, hogy milyen

is az a rendszer, amelyet a kötet újraprogramozna. Azzal azonban nem számol a szerző, hogy a hatalmi rendszerrel való ellenszegülés szükségszerűen csak hamis képzet lehet, amelyet eleve belekalkuláltak a képletbe. Nincs szabadulás, de hamis az arra való törekvés is, hiszen csak a rendszer szabta keretek között valósulhat meg. Nincs kilépés abból a rendszerből, amely folyamatosan újratemti magát.

Nagy Hilda

Komoly irónia

Vajna Ádám: Oda, Scholar, 2018

Vajna Ádám *Oda* című kötete időben és térben, de tematikáját tekintve is (beleértve itt a bibliai, történelmi, filozófiai, kultúrtörténelmi és politikai utalásokat) nagy távlatokat fog át, miközben igyekszik kijelölni saját helyét a magyar irodalmi hagyományban.

Kapcsolódik többek között Tolnai Ottó, Petri György, Balassi Bálint, Arany János, Radnóti Miklós költészetéhez, a legkülön-

félébb módokon (Tolnai Ottó hatása egészen egyértelműen kirajzolódik, míg például Radnótitól és Balassitól csupán formai, illetve motivikus áthallásokat találunk), sőt, egyes külföldi írók (például Borges vagy Günter Grass) hatása is kimutatható. A kötet címe jól illik ezekhez a távlatokhoz, a maga nyitottságával és játékoságával egyrészt tágítja az értelmezési keretet, másrészt hozzájárul ah-

hoz, hogy a kötetben a folyamatos mozgásban lét, és ezzel együtt a távolra mutató célmeghatározás (megérkezés) képzetét erősítse. Ez a mozgás-célkeresés lehet térbeli – például *Júliám védőszentje, Védőszentem*: „Ami a legmeszszőbb van, / oda fogunk elmenni” (8), *Egy magánügy megoldása*, stb. –, időbeli – például *Kasztília hercegnője*: „Kasztília hercegnője vagyok, / gyermekágyban haltam meg / tizenhárom évesen.” (24) vagy *Sir Walter Lawry Buller élete*: „Új-zélandi ornitológusnak születtem, / nevem Sir Walter Lawry Buller, / egyelőre Sir nélkül. / Anyámból most emeltek ki, / apám sír, apám Sir.” (25) –, de lehet a mozgásnak elméleti kerete is, akár úgy, hogy egy bizonyos műfaj felé törekszik (például a *Pásztorok ébredése* (Nulladik ecloga) a Radnóti- és a Vergilius-eclogák megelőzöttségére reflektál, és ezt próbálja kijátszani úgy, hogy Káin és Ábel története elé helyezi a versben elbeszélte történetet), vagy úgy, hogy egy vers reflektál önmaga értelmezésére (A *szocialista munkaversenyek első napjai*). Mintha el lehetne érni oda, ahol egy műfaj vagy egy

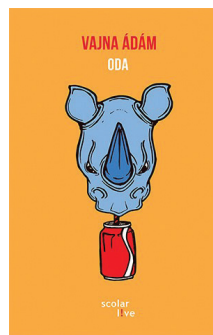
mű elkezdődik. Ezek után nem meglepő, ha egy-egy vers már a címéből ítélve is nagy vállalkozásnak tűnik (például *A civilizáció definíciója, Egy kontinens benépesítése, A költészet egy napja, A föld megmagyarázása*), a kötet utolsó darabja, a *Függelék* viszont még ennél is többet ígér: új költészet-tannal kecsegtet.

Az Örkeny-egypercest (de Esterházyt, sőt Bognár Pétert is) megidéző *Függelék* (72-73) egyfajta használati útmutatóként kínálja magát, látszólag a kötet verseinek olvasásához és értelmezéséhez ad utasításokat, de a kötet részeként valójában maga is a kötet egy darabja, könnyen gondolhatnánk, hogy egy vers a többi között. Ha komolyan vesszük, ami itt olvasható, akkor már az első pontnál, a vers definíciójánál elakadunk, hiszen azzal, hogy „[a] vers az, amit nem lehet mondani”, Vajna leválasztja a vers mibenlétét a jerről, azaz a vers vers mivoltát ezek szerint nem a szövegiségében, mondhatóságában kellene elgondolnunk, hanem valami nyelven túli minőségében. Mintha létezhetne az értelmezési folyamatnak vagy a hozzá kapcsolódó gon-

dolkodási műveletnek egy olyan szakasza, ami a vers olvasása/mondása után nyelv nélkül működik. Ez az első pont mindenesetre annak a lehetőségét villantja fel, hogy ez (mármint a jel leválasztása a versről) egyáltalán elképzelhető. Az ezután következő pontok szerint viszont a vers képes valamit megragadni, illetve megmutatni (legalábbis erre törekszik): „A versek először is a lét / legalapvetőbb szféráit akarják megragadni”, tehát a léttel és a valósággal közvetlen kapcsolatban állnak, arról nagyon is mondani akarnak valamit, emellett matematikai összefüggésekhez hasonló gondolkodási műveletekre mutatnak rá (4. pont). Ezekben a pontokban tehát a jel totalitása van tételezve, legalábbis a versek erre való hajlandósága és igyekezete, ami ellentmond az első pontnak.

A többi pont még tovább bővíti az ellentmondásokat, hisz előkerül az „elfogulatlan, tiszta erkölcsű beleérzés” (7. pont) mint a megértésre irányuló befogadói magatartás, majd ezt a nonszensz és a megértés fölöslegességének hangoztatása követi (8. pont). De a pontok között

szerepel a posztmodern szövegközpon-túságának kiemelése is az intertextusokra való hivatkozásban (10. pont), és az ettől gyökeresen eltérő középkori misztikus megismerélmélet felemlégetése Szent Bonaventurától (9. pont). Végül a tárgyias költészetre való utalást sem hagyja ki Vajna az útmutatóból (11. pont). Ha a kötet egészét tekintjük, akkor az ellentmondás még szembetűnőbb, hisz már az első pontot cáfolja az a tény, hogy a kötet verseinek nagy része kifejezetten mondatni akarja magát (a hexametertől a skót balladaformán át a felező tizenkettesig több kötött forma is megtalálható a kötetben), emellett hangoztatásra vagy éneklésre szólítanak fel egyes szöveghelyeken a kis hangjegyek is. Ha most valóban matematikai szigorral vizsgálódunk, már a *Függelék* első négy pontjának ellentmondásosságából (hisz ezek az állítások nem lehetnek egyszerre igazak) arra kell következtetnünk, hogy a *Függelék* komolyan vétele

implikálja saját komolytalanságát (hamis állításból ugyanis minden levezethető), márpedig az így megtapasztalt komolytalanság, illetve annak felismerése szerfölött szórakoztató (hisz szellemi erőfeszítések árán juthatunk el hozzá). Úgy is mondhatnám, hogy Vajna kötetének (egyébként nyilvánvaló) öniróniája és az a gondolkodás fölött érzett önfeladt öröm, ami itt megmutatkozik, akkor élvezhető igazán, ha komolyan vesszük a szövegeket. Ad absurdum a szövegek humorának és abszurd vagy nonszensz mivoltának maximális élvezetére irányuló vágy kívánja meg furcsamód a szövegek komolyan vételét, és ez menti meg őket többnyire a felületességtől is, hisz ha szeretnénk, tipikusan akkor tudunk nevetni rajtuk, ha kellőképp komolyan vesszük őket.

Ha viszont így teszünk, akkor nem hagyhatjuk figyelmen kívül a kötet néhány koncepciózus törekvését. Az egyik ilyen a termelés motívuma, amely újra és újra felbukkan, mindig valami új kontextusban. Az első két versben (*Júliám védőszentje* és *Védőszentem*) Júliához, a bányász Júliához kapcsolódik, akit „oda kell hagyni”

a pilisi sváb falvakért, bár ő volt a legszebb Elzászban (Tolnai-ál-lúzió), és aki mesebeli hősként a szoknyája alatt ment embereket, akárcsak Günter Grass *Bádogdob* című regényében a nagymama, Anna Bronski. A monumentális bányász Júlia szoknyája alatt bábjátékká törpülnek városok és emberek, ugyanakkor antropomorfizálódik hegy és hegyvonulat („Az elzászi német kisvárosokban / vogézekkel beszélgettünk” – *Júliám védőszentje*, 5), vele együtt a kitermelésre váró kincs is: „Strasbourg mellett kitermel-tünk / tizennégy tonna örömet” (*Védőszentem*, 7), akárcsak a kötet egy másik darabjában: „Gyűlik bennünk valahol a sötét, / erdőt ültet, várost épít, dinasztíát alapít, / kitermeli, amit bennünk talál” (*Egy olajbányász följegyzései*, 69). Vagy épp ellenkezőleg, az ember személytelenedik felhagyott bányává, ahol a kitermelés már gazdaságtalan lenne: „A herceg [...] most egy felhagyott bánya. / Megvigasztalni csak a termelés / újbóli beindítása tudná” (*Kasztília hercegnője*, 24). A termelésnek ez a gazdasági eredménytelen-sége és hiábavalósága több vers-

nek témája (például *A hesbónbeli halastók cégstruktúrája*, *Kasztília hercegnője*, *A zoknigár varrónője*, *Egy olajbányász följegyzései*), de a fizikai értelemben vett kiaknázatlan lehetőségek mellett a termelésnek egy nagyon is prosperáló alternatívája mutatkozik meg a kulturális termelés és alkotás terén, mégpedig a sokszorosítás segítségével (például az *Albrecht Dürer rinocérosza* című versben).

Nagyon fontos itt megjegyezni, hogy Dürer maga nem látta a rinocéroszt, fametszetét egy vázlat alapján készítette, tehát a valódi modell ismeretétől és lététől függetlenül lehet sikeres ez a termelési technika, hiszen a rinocérosz élethű ábrázolása helyett Dürer metszetének kulturális beágyazottságán van a hangsúly. Ugyanígy a *Sir Walter Lawry Buller élete* című versben az új-zélandi ornitológusnak egy olyan madárról kell tanulmányt írnia, melyet nem látott sosem. Ezt képtelenségnek tartja ugyan, a vers második felében mégis egy tanulmányrészletet olvashatunk az új-zélandi huiákról,

feltehetően az elkészült szövegből. De az ornitológus madarak iránti érdeklődésének kezdete is egy könyvélményhez kapcsolódik, ugyanis különösnek találta a pingvinek ábrázolásának perspektíváját, melyre válaszul Moana maoriul kezdte őt tanítani a nyelv fontosságáról és annak kultúramegtartó szerepéről. A termelés ezekben a példákban tehát a jel (legyen az vizuális vagy nyelvi) sokszorosítására vonatkozik (Düreernél egyértelmű, de az ornitológus esetében ez úgy értendő, hogy a kutatás csak a nyelvre, nyelvi forrásokra szorítkozhat). Ugyanígy sokszorosítási mechanizmus (mely másolja az eredetit, bár sokszor nincs is eredeti, csak a saját megelőzőségének tételezése) a rigmusok tömegtermelése, de a parafrázisok és egyéb ismétlésszerű vagy azt megjátszó szöveg gyártása is, melyekben bővelkedik a kötet. Ha most visszatérünk a *Függelék*re, körvonalazódni látszik a kötet tétje, annak problematizálása, hogy milyen viszonyban áll egymással a vers, a nyelv, a jel és az értelmezés. És ez nem kevés.

Nagy Kinga

E számunk szerzői

Bereményi Géza (1946) író, legutóbbi kötete: Antoine és Désiré. Fényképregény az 1970-es évekből (Corvina, 2017), *Budapest* • **Dobokay Máté** (1988) képzőművész, Pécs–*Budapest* • **Gerőcs Péter** (1985) író, legutóbbi kötete: Árvaképek (Kalligram, 2018), *Budapest* • **Horváth Imre Olivér** (1991) költő, doktorandusz (DE BTK), legutóbbi kötete: Nem szimpátia (FISZ, 2016), *Debrecen* • **Marie Luise Kaschnitz** (1901–1974) német író, költő, esszéista és rádiójátékok szerzője • **Mizsur Dániel** (1991), költő, szerkesztő, doktorandusz (ELTE BTK), legutóbbi kötete: Karc (Apokrif–FISZ, 2017), *Budapest* • **Lukács Flóra** (1994) költő, a PPKE BTK-n végzett és az ELTE BTK-n tanul, *Budapest* • **Nagy Hajnal Csilla** (1992) költő, író, szerkesztő, *Isztambul* • **Nagy Hilda** (1995), kritikus, egyetemi hallgató (ELTE BTK), *Budapest* • **Nagy Kinga** (1979), kritikus, tanár, doktorandusz (ELTE BTK), *Budapest* • **Nagy Rita** (1996) költő, szerkesztő, *Budapest* • **Navarrai Mészáros Márton** (1995), kulturális újságíró és szerkesztő, egyetemi hallgató (ELTE BTK), *Budapest* • **Purosz Leonidasz** (1996) költő, legutóbbi kötete: A városnak meg kell épülnie (FISZ, 2016), *Szeged* • **Répa Anita** (1990), germanista (PPKE, KRE, Universität Heidelberg), *Budapest* • **Stolcz Ádám** (1989) költő, legutóbbi kötete: Becsapódás (Apokrif–FISZ, 2016), *Párizs* • **Toroczky András** (1981) író, legutóbbi kötete: Búcsú Éhestől (Magvető, 2015), *Budapest* • **veress dani** (1988) szerkesztő, doktorjelölt (ELTE BTK, EHESS), *Debrecen*

ISSN 2060-3207

19002

9 772060 320701

Ára: 500 Ft

